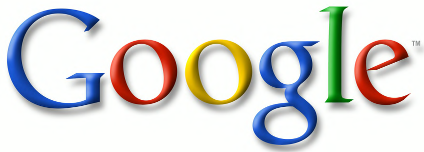
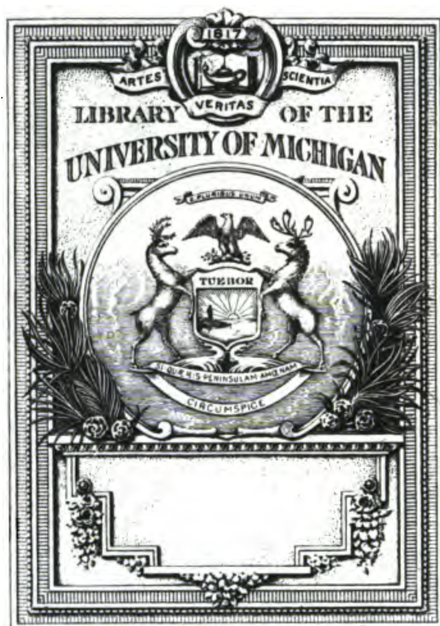

JOHAN FALKBERGET

HELLERISTNINGER

1817
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

HELLERISTNINGER

JOHAN FALKBERGET

HELLERISTNINGER

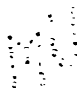
HISTORIER FRA FJELDET OG JAGTEN

ANDET OPLAG

KRISTIANIA
FORLAGT AV H. ASCHEHOUG & CO. (W. NYGAARD)
1916

NATIONALTRYKKERIET

VORT FJELD

Vakthold ved varmen i hundrede aar
av lyslette kvinder fra vidden og sneen.
Sulten mor i bøn for sit sovende barn
i stride, stormende nætter,
op mot fremtidens frelsende vaar
berget hun fjeldenes haardføre ætter.
Hærdede kvinder ved aaren
i mørke, solløse vintrer
malte paa kvernen i Herrens navn
med valne hænder den frosne bark.

Nede i natten de fik fra Gud
et stille, trøstefuldt bud:
Jeg signer den mosegraa fly
og det kronglete træ, som aldrig fandt ly.

Og kvernens slitte sten
sang i natten viddens pris alene,
til de lyttende kvinder ved aaren
sang dæmpet med, mens morgenen steg
over sneen i fjerne fjeld:
Vi ofrer vort liv for vor fattige jord —
den fik værd av vor mor,
som stenene ryddet og tælen brøt
med arbeidets evige staal.

*

Hundred vintres sne er faldt paa vort fjeld,
siden fædrene malte sin bark ved sluknende
baal.
Hærfolk var de! Vort hærfolk ved grænsen,
som sultet og slet.
Nu har skogene blomstret i hundrede somrer
langs bræen i fred.
Vort fjeld — til det eventyrland har vi odelsret
faat!

Vor far kastet staal over malmgudens hal
og slog med sin hammer paa fjeldets inderste
porte.
Han løftet av gruven med blodige hænder
den straalende sten, mens skuddene ut gjennem
stollene dønnet.
Stuen han muret i frost og i drev paa de øde
og veirharde vidder.

Her saa han os smile den første gang,
da solstrimen ind over dørhellen lekte
og fjeldloen fløitet i lyngen sin ensomme sang.

Uskadd av tiden traar tufter
og mosgrodde jætter sin dans
langt inde ved bortgjemte myrer og tjern.
Skytteren stanser. Her røiner det paa for en
mand.
En faar gripe til gudsord og jern!
Med bøssen i haand han stiltrer sig ut paa
den stenete strand.
Han glor gjennem skodden op mot de rim-
frosne kletter.
Stint av jætter!
Og skytteren sætter paa sprang til sin røk-
svarte bu
og redder saa godt som han evner den æld-
gamle tru.

Han slaar budøren dundrende i,
og staar der i mørket, fotmo' og skræmt.
Akslen han har under klinken stemt.
Han tør ikke sove bak varmen saa troldsam
en nat.
Og han mindes et sagn:
Han Per-Ola blev jo av skogsnerten tat,
der 'n med polsdans i felen nord i maane-
skinnet sat.

*

6

Her er sol og vind
over snedækte vidder og islagte vand.
Vore løvskoger sprætter i dalen.
Her er vaar i vort fjeld.
Og stormende vaar i vort sind.

TROND UNDER BRÆEN

Nu kan det vel være omtrent tyve aar siden Trond under Bræen kom til bygden. Han kom en lørdagskveld. Paa skigardstaurene langs almandveien nedpaa Hanssletten sat det fuldt av bønder og røkte skraatobak. Slaatten var saavidt begyndt. Solen gik ned i Øiongfjeldene, men det var godt og varmt i dalen endnu. Mandfolkenes digre klokkekjæder lyste paa vadmelsvestene, en og anden fyrstik blev strøket av over bukselaaret. De sat paa skigardstaurene helt fra kirken opover til broen.

Da kom det en liten fyr nedi veien.

„Store alverden, hvem er det som kjem nedi veien naa saa sent?“ sa Ingebrigt Oppistugun. „Je spør. Hvem flyr ute efter sola er gaat ned!“

Per Jonsa tok op tollekniven sin og stak sammen tobakken i pipehodet. Han spyttet tørt og gløttet bortpaa Erik indi Haugene, som sat paa en staur længer sør.

Erik i Haugene sat huggende stille, røkte og saa ned i veien.

„Uraad at si!“ sa han bare.

Fyren nedi veien kom fort opover. Han gik saa støvet gøv om benene paa ham. Sommerkvelden var saa lys og fin, men likevel stod det ikke til at dra kjendsel paa han som kom. Det tok styggelig lang tid ogsaa, før han kom sig saapas opover som til kirken ... det blev næsten kjedt at sitte paa skigarden og vente bare paa en fyr som fór efter veien. Og de prøvde at faa tiden til at gaa med at snakke om avlingen i sommer, og om den musete hesten som Sivert Svingen kjøpte paa hestmartnan i Trondhjem. Men praten gik bare istaa. Ingen av delene fik de rigtig samlet sig til at drøfte, for nu begyndte fyren nedi veien at komme opover mot kirken, men saa var det blit mørkere, saa de ikke kunde se ham rigtig. Igjen blev hesten til Sivert Svingen nævnt som snarest. Nu gik fyren forbi Handelsforeningen, de saa ham tydelig mot de graa tomkassene som stod sammenstablet utenfor væggen. Han gik med straahat, men hadde ikke vest under trøien. Haaret hans var lysegult, en bespottelig lett paa folkhaar da. Oppi dalstrøkene her hadde folk mørkt og stridt haar, slikt haar som folk skal ha.

Fyren stanset foran Ingebrigt Oppistugun

og spurte om hvor mange mil det var til Tynset.

„Tynset!“ tok Ingebrigt opigjen. „Tynset du!“ sa han. „Jasaa du skal til Tynset?“

Men fyren blev jo like klok av det svaret.

„Hvor langt er det til Tynset?“ spurte han opigjen.

Nu saa Ingebrigt Oppistugun op.

„Aa saa farlig langt er det ikke hell!“ sa han.

„Nei en kan jo itte si det er no langt til Tynset!“ faldt Per Jonsa ind.

„Mange mil da?“

„Nei no mange er det akkurat itte!“ svarte Ingebrigt.

Fyren hadde en fele under armen, den var tullet ind i et tørklæ; det var glidd op, og nu stod han og brettet det bedre omkring.

„Mange døgn tar det til Tynset?“

Ingen svarte paa en stund, for de maatte tænde paa pipene igjen.

„Mange døgn!“ tok Per Jonsa i. „Det kjem an paa om du hefter no paa veien det.“

„Om jeg gaar i ett kjør da?“

„Ja da kan det vel itte bli tale om no mange døgn,“ svarte Erik indi Haugene, som nu sat med god pipevarme igjen.

Fyren maatte gi sig. Han var bare en spirrevip ogsaa, i syttenaarsalderen. Et litet vindpust

fra sør blaaste opover sletten, det føk paa veien, og det lyse krølhaaret til fyren krustes kring ørene. Han stod og saa ned for sig . . . . det saa mest ut som taarene stod i øinene paa ham, men det gjorde de nu vel ikke.

Sommernatskumringen krøp frempaa jordene, fjeldene stod blaa mot himlen, ødt overalt. Nedpaa skigarden lyste en og anden pipevarme.

„Go' nat!" sa fyren, løftet paa straahatten og gik sin vei.

„Go'nat du!"

„Han var pinadausen nifs at se paa. Je undres paa om han var ret folk?" kom det fra Per Jonsa.

„Ja det spørs naa det!" mente Erik indi Haugene.

Igrunden sat de paa skigardstaurene og var skuffet over dette med fyren, for de fik jo ikke engang greie paa hvor han var ifra.

„Han kunde da ha fortalt os, hvad han hette for no, det hadde ikke været mer end simpel folkeskik!" sa Ingebrigt Oppistugun.

„Du faar nok ta fat i kroppen du Ingebrigt." Per Jonsa saa bortpaa Ingebrigt fra siden, mens han karvet i pipen.

Ingebrigt svarte ikke, men stak pipen nedi vestlommen og kløv gigtstøl ned av skigarden.

„Du!“ ropte han efter fyren.

Men fyren hørte ikke, bare gik fort sørover mot broen.

Ingebrigt Oppistugun gjorde et par halte byks bortover veien.

„Du! Hører du!“ ropte han igjen og vinket med en knoket arm i veiret.

Fyren stanset. Han kom ruslende attende saa smaat.

„Aa er du ifraa da, kar?“ spurte Ingebrigt.

„Fra sjøkanten.“

„Fra sjøkanten du?“

Ingebrigt Oppistugun stod med et stort grovt ansigt og saa tankefuld nedi veien, som han lydde efter no.

„Fra sjøkanten du?“

„Jeg er fra Nordmør, ja!“

„Aa ifraa Nordmør, det vel i Sverige det?“

„Nei, det er da i Norge!“

„Heter du da?“

„Trond.“

Nu hadde de andre krøpet ned fra skigarden og kom efter.

Fyren blev utfrittet om slegten sin paa mors- og farssiden, om grandene og om avlingen paa Nordmør i aar. Han gjorde rede for alt saa

godt han formaadde det. Gubbene saa av og til svartøiet bortpaa hverandre: var han av ret folk mon?

„Men er det langt til Tynset?“ spurte han endda engang og vilde gaa for alvor.

„Aa fanken skal du gjøre paa Tynset?“ sa Ingebrigt Oppistugun.

„Høre efter om slaattearbeide!“ svarte han.

Ingebrigt Oppistugun la hodet paa skakke og saa igjen nedpaa veien med et stort grovt ansigt.

„Kan du bruke ljaaen, saa faar du bli med mig. Je staar opraadd for sommerkar.“

Trond fulgte med Ingebrigt opover bakkene mot Oppistugun, de andre ruslet ogsaa hver til sig. Men det var ikke frit for at Ingebrigt syntes, det var litt nifst at gaa ensom med den bleklette karen midtpaa lyse sommernatten.

Mandag morgen stod slaattefolket i solsteken borti jordene rundt omkring og stirret mot Oppistugujordet. De hadde hørt om den nye sommerkaren hans Ingebrigt. Nu gik han der i hvite skjortærmer og slog bak vinterfjøset. Han skilte sig ut fra de andre slaattekarene, for de andre gik i røde undertrøier.

Ingebrigt Oppistugun saa alt som tiest op fra ljaaen.

Trond la ned digre græsset saa duggen føk.

Han hadde aldrig set slikt grepa handlag med ljaaen, han Ingebrigt, endda han hadde hat sommerkarer baade fra Levangerkanten og Snaasentraktene.

I Oppistugun blev det som et nyt liv siden Trond kom. Han sang og danset utpaa jordene, arbeidet gik som en dans det med. Og i kvilestundene sat han paa huggestabben og spilte springdanser, saa det ljomet i de gamle svarte eldhusvæggene. Om kveldene spilte han sørgelige viser fra sjøkanten og sang til, saa kvindfolkene kom paa graaten. Ingebrigt selv syntes det var saa opbyggelig, at han ikke kunde faa sagt det.

Trond blev godt likt ogsaa utenom Oppistugun. Han spilte til dans for ungdommen i helgene. Og spræk kar til at danse var det ogsaa. Litt om senn fik han kjøpt vest og rød undertrøie. Utpaa høstsiden strammet Trond ogsaa op med kronometerur og femlænket sølvkjæde. Og da var det ingen som husket paa at han var en utbygdes længer. Jentene lo og sat paa fanget hans, omtrent som han skulde være kommet av ret folk.

Trond blev i Oppistugun efter slaatten ogsaa.

„Mye skal du ha for uken utover høsten?“

spurte Ingebrigt ham en dag, de hadde ætt duggurd.

„Det er omtrent det samme hvad jeg faar, naar jeg bare er hos snildt folk. Jeg har slikt slag at ta mig til, og det er ingen som sakner mig," svarte han Trond.

Ingebrigt svælget et par ganger, for dette var vakkert sagt. Han maatte ut i vedskjulet for at holde sig, Ingebrigt Oppistugun.

„Han Trond skal faa hjem hos os, saa længe han trænger det!" sa Ingebrigt alvorlig til sig selv. Og han rev op bilen av stabben og hugg den nedi igjen paa det.

Og livet i Oppistugun blev let og trøisamt at leve utover høsten. Trond fyldte hus og tun med sang og spil. Ingebrigt syntes, det vilde bli saa mørkt og trist alt sammen, om Trond en dag fandt paa at reise. Ingebrigt og konen hadde ikke barn selv. Ja det var ikke frit for andet, end at Ingebrigt tok paa at tvile paa om det kom arvinger til Oppistugun.

Senhøstes gjorde Ingebrigt et litet gjestebud for ungdommen i bygden. Oppistugufolkene syntes det kunde være til gammen at ha ungdommen en kveld nu, naar de var færdig med skuronnen. Og saa hadde de spillemand selve saa at si. Han Trond vet du! Al ungdommen

i bygden blev bedt, til og med lensmandsungdommen blev det sendt bud til, om de vilde komme.

Og lensmandsungdommen kom. Tyri, datter til lensmanden kom ... Hun hadde blaa kjole og kobbersølje i bringen. Hele jenten var bare stasen, naar en skal si som det er til. Hun stod ute i svalen, da Trond gik forbi med felen. Han kom uforvarendes til at stryke borti hende med armen. Og Tyri blev med det samme blank og svart i øinene. Per Jonsa kunde bevidne det, for han stod paa den andre siden i døraapningen og saa alt.

Trond maatte vel ogsaa ha blit vâr no. Han saa alt i ett nedover mot dørgløtten, mens han stemte felen. Trond spilte først en springdans. Og det var som han slog vandet paa et gammeldags stamperi, væggene ristet og gulvet gav sig. Han klemte paa som det gjaldt om at faa det i fuld gang, og strengene sang og røk indi fanget hans. Men jenten nedmed døren blev bare staaende og stirre og stirre paa spillemanden.

Erling, gutten i Torvmyren, spurte om hun hadde lyst.

„Har du hug til at danse da, Tyri?“ sa han, han stod og vagget paa den ene skohælen og slog ut med armen.

Hun lot som hun ikke hørte.

„Je spør om du har lyst je?“ spurte gutten i Torvmyren opigjen.

Tyri ristet bare paa hodet.

„Huff, her blir varmt!“ sa Trond til Iver Tons efter leken og la felen nedpaa bænken.

Iver Tons som sat paa fanget til Guri Træet, nikket godslig at det var varmt.

„Ja varmt sju!“ sa han.

„Jeg faar nok ut og kjøle mig,“ mente Trond og gik mot døren.

„Flink du er til at spille, Trond!“ sa Tyri.

Han stanset tvert.

„Non stor-spilmand er jeg ikke!“ svarte han og vilde forbi, men strøk borti hende med albuen.

Iver Tons tok med det samme felen og begyndte at spille.

„Vi danser!“ sa Tyri.

„Gjør vi?“

Han stod litt, undselig for hun var saa fin. Men tok saa Tyri lindt i haanden og fik hende frempaa gulvet. Efterpaa maatte de ut og svale sig, de gik ned stuetrappen i mørket, og bortover mot stabburet, for der var det svalest.

„Flink du er til at danse,“ kviskret hun

— hun stod med det ene knæet tæt indtil hans.

„Non stordanser er jeg ikke!“

Han visste ikke hvordan han skulde ta det op med hende, for Tyri var en storingse og datter til lensmanden. Han var saa uvant til at greie op med storingsjenter.

„Nu fryser jeg!“ sa hun og vridde paa sig. „Saa fort en blir frøssen naar en har danset, Trond.“

Trond var ogsaa av den formening, at en blev fort frøssen efter dansen, og især over ryggen da . . . . Han trak hende indtil sig bare for at varme hende litt.

„Aa du da, Trond.“

— — — —

Tyri i lensmandsgaarden vanket tit og ofte oppi Oppistugun utover mot juletider. Ingebrigt holdt paa, at saa hugsamt aar hadde de ikke hat, og Indbor, konen i Oppistugun, sa at Trond, sommerkaren, var en guds velsignelse. Ingebrigt som før hadde latt skjegget fremture som det vilde midtvintersdag, raket sig i solnedgangen hver evige lørdagskveld for at se ung ut. Og han lot ungdommen faa danse ret som det var borti sommerstuen. Ingebrigt Oppistugun kom sig næsten iveiret paa det sidste.

„Han Ingebrigt, — ja han Ingebrigt!“ sa

sambygdingene hans til hverandre og gjorde plads for ham paa skigarden om kveldene, naar de var ute for at faa sig en røik.

Trond var en nethændt gut. Han hadde bent frem store gaver for tollekniven. Nu sat han fremfor peisen om kveldene og skar ut hestesæle . . . . det blev en sæle med dyr og ormer paa. Trond snekret ogsaa styrslæde længer utpaa vinteren. Han skar ut slæden og malte den blaa. Og blaa farve lugtet saa godt i husene og frisket op for synet, syntes Ingebrigt. Det var som han saa litt nedi forfædrenes underjordingstid, naar han saa paa den blaamalte styrslæden og det utskaarne sæletøiet.

Vinteren gik. Trond fór i fjeldene med bøssen og hadde snild fangstlykke. Hadde de ikke fugl til dugurds hver eneste søndag i Oppistugun. Ho Indbor stod ved det hun hadde sagt, at han Trond var en guds velsignelse.

Men utpaa vaarsiden var det som Trond blev mer sturen av sig . . . . det var iallefald ikke saa megen sang og dans i alle hus som før.

Ingebrigt prøvde at slaa frempaa, om hvad som var i veien. Og da smilte Trond. Men smilet kom ikke indenifra, det saa Ingebrigt tydelig. Saa trak han frem seddelboken en

dag og sa, at det var vel bedst Trond fik vinterlønnen sin nu.

Men Trond vilde ikke ha penger.

„Jeg har det saa godt her, at jeg trængte betale attpaa!“ sa han. „Hus og hjem. Alt ihop!“ sa han og vilde ikke se pengene engang.

Ingebrigt Oppistugun maatte lægge seddelboken uaapnet tilbake i skatollet.

„Hørt slikt!“ smaasnakket han. „Hænder det sig slik, at du trænger en haandsrækning, Trond . . . ja saa er ikke Ingebrigt Oppistugun den mand som undslaar sig!“

Han blev saa rørt at han maatte uti vedskjulet som snarest.

Men Trond blev mer og mer sturen. Han laa opmed myrene efter orren i de kolde vaarnættene og kom tungsindt nedigjen om morningen.

En kveld Ingebrigt ruslet opover bakkene mot Oppistugun efter han hadde været nedpaa skigarden og røkt, stanset han tvert midt paa veien og tok pipen av munden.

„Je skal tale med lensmanden om det,“ sa han for sig selv.

Han snudde og gik nedover igjen. Og skosparene hans slog gnister av veigrusen i skumringen indover moene mot lensmandsgaarden.

„Er 'n hjemme han sjøl?" spurte Ingebrigt en av drengene som gik baklængs og drog en kjærre indunder laavebroen.

„Han sitter indpaa kantoret!" svarte drengen og læst ikke se Ingebrigt.

Men Ingebrigt gik benest ind. Han banket ikke paa, satte sig tungt i en stol og drog skindhuven langsomt av sig.

„Er det dig Ingebrigt Oppistugun?" sa lensmanden og snudde sig mot ham.

„Ja, je staar i den førmeningen sjøl," svarte Ingebrigt.

Han var styggelig alvorlig der han sat.

„Du er sent ute idag!"

„Je er det. Kanske altfor sent."

Ingebrigt sat og dreiet paa skindhuven.

„Er ho Tyri førlova med løtnanten?"

„De er gifte nu!" svarte lensmanden.

Ingebrigt rykket til i stolen.

„Aa fan!" sa han.

Han sat en stund og lutet i den ene akslen.

„Hvordan da?" spurte lensmanden.

„Var ho glad i løtnanten, ho Tyri?"

Ingebrigt Oppistugun saa forarget op paa lensmanden.

„Ja min datter er meget lykkelig. Hun har faat en prægtig mand og et godt hjem."

Lensmanden slog haanden tilfreds i stolarmen.

„Ja da saa!“ sa Ingebrigt, svælget tørt og satte skindhuven paa sig. Han kom sig op av stolen og drog sig gigtstøl ut av døren.

*

Trond blev i Oppistugun som slaattekar den sommeren ogsaa. Dansen og sangen i stuene var det slut med. Væggene stod solsvidde og svarte som før i tiden, men ingen ungdom hujet i vildskap mot dem.

Sommeren ifjor kommer aldrig igjen, tænkte Ingebrigt og kjendte at han begyndte at dra paa aarene.

„Han Trond sørger sig ihjel paa ho Tyri,“ sa han en søndag til Indbor. Han sat efter kaffen og hængte armene utover hjørnet paa bordskiven i eldhuset.

„Ja arme gutten vor!“ Indbor stod med kjelen og rendte i en attpaadraape.

„Satans førkje, som fløi avsted med løtnanten! Han var forsyne mig saa stygg, at han vetskræmte vatnet i bækken, saa det randt opatt igjen!“ mumlet Ingebrigt, bet litt av en sukkerbit og hév den fortærende harm attende i sukkerkoppen.

Utpaa høstsiden efter pløiningen gik Ingebrigt Oppistugun igjen borttil skatollet og hentet seddelboken.

„Naa maa vi gjøre op, Trond.“

„Du skylder mig ikke no, Ingebrigt. Det er jeg som skylder dig for hygge og hus,“ sa Trond.

Ingebrigt sat med aapen mund og glante stort paa ham.

„Hørt slikt!“

Han rev op seddelboken. Trond raadde kanske med tungsindet sit litt bedre, om han fik begynde at ta i penger, for det livet op at ta i penger.

Trond sa nei. Han trængte ikke penger. Men om det var saa vel, at Ingebrigt vilde hjælpe ham til en jordflek og èn stue og litt nybrott saa.

„Har du tænkt at slaa dig ned her i dalen hos os, saa skal du ikke staa opraadd!“ sa Ingebrigt. „Je ser mig mand til at skaffe dig det du trænger. Og itte skal je være non varg i vilkaarene.“

„Om jeg fik en flek indmed Risjøen, mellem storisen og sjøen . . . . det likner saa paa sjøkanten.“

„Nei jaggu skal du ha jord nedi bygden. Jord som det veks paa!“

Ingebrigt Oppistugun reiste sig bred og myndig mellem bordet og væggen.

Men Trond vilde helst tilfjelds. Og Inge-

brigt Oppistugun maatte gi sig. Trond skrev selv skjøtet, og Ingebrigt fulgte ham til lensmanden med det.

„Har du skrevet skjøtet selv?“ spurte lensmanden.

„Han har det ja!“ skyndte Ingebrigt at si stolt.

„Hvor har du lært at skrive saa greit for dig, Trond?“

Lensmanden maalte gutten med øinene. Han likte ham. Vakker gut, lys og aapen i blikket. Og lensmanden tænkte paa datter sin. For Tyri var ikke lykkelig, giftermaalet med løitnanten var der ikke stor stas ved.

*

Andre høsten stod en liten stue under storisen opmed Risjøen. Ingebrigt Oppistugun hadde selv været med og hugget tømmer i sin egen skog. Trond under Bræen, som folk kaldte ham nu, var tit nedpaa gaarden og hjalp Ingebrigt som før. Sangen og dansen fra den første sommeren, Trond var i Oppistugun, tok sig opigjen litt om senn. Han spilte av og til en slaatt om kveldene uti eldhuset. Og jentene fór fulde av vildskap ut og ind eldhusdøren slike kvelder, og det var ikke frit for at Ingebrigt selv kjendte springdansen husere indi sig.

Og tiden gik. Trond under Bræen levde sit enslige liv opmed Risjøen. Han drev med ymse, gik med bøssen i fjeldene efter ryper om høsten, ryddet litt jord hvert aar og skar ut ting i træ om vinteren.

Ingebrigt Oppistugun tok til at lægge sig ut og bli bredere mellem slagbordet og væggen. Tømmerprisene gik i veiret. Og Ingebrigt hadde skog. Han solgte smaat og forsigtig. Og Trond under Bræen var med for hver handel. Trond skrev kontraktene. Ingebrigt Oppistugun satte aldrig navnet sit under et papir som ikke han Trond hadde skrevet.

„Han stoler je paa!“ sa Ingebrigt.

„Du skulde kjøpe skog du naa,“ sa han til Trond en dag. „Non dalere kan du faa hos mig til at komme dig i vei med.“

Trond ristet paa hodet. Hvorfor skulde han drive med skog. Han tjente jo det han trængte.

Og Trond skar i træ. Han skar ut forunderlige eventyr fra skogen og fjeldene, fra tjern og mosefly.

Trond under Bræen var snart en vidtspurt mand.

Hver vaar i skarsnetiden kom Ingebrigt Oppistugun opover til Risjøen med hest og langslæde. Han hadde flaskefór med og blev

nogen dager. Og i de lyse vaarnættene sat de to med toddyglas og langpiper. Trond faamælt og stirrende, Ingebrigt bred og opstivet av store tømmerpriser. Han var blit viceordfører ogsaa nu, Ingebrigt Oppistugun.

„Ho Tyri er uløkkelig, for løtnanten gaar fram som en fyllefant!“ sa viceordføreren.

Trond saa op.

„Ho Tyri. Er hun ulykkelig?“

„Jaggu er ho saa! Ja je skal tala med lensmanden om det!“

Viceordføreren stak en tommelfinger nedi vestlommen, tok efter toddyglasset og drak to super og en attpaasup, som skikken var i dalen.

„Om ho blev fri igjen, vilde du ha hende, Trond?“

„Jeg ha hende . . . . Jeg er ikke no mer for non jeg, Ingebrigt.“

Han drak stilt.

Men den sommeren bygdes loft paa stuen under storisen indmed Risjøen. Stald blev ogsaa sat op.

Ingebrigt Oppistugun hadde nu sluttet med at arbeide selv, siden han blev viceordfører; de arbeidet ikke viceordførerne i andre bygder heller. Han sa til to tømmermænd, som bodde utenfor Handelsforeningen, at de skulde ta

sag og øks med sig og gaa optil Trond under Bræen.

„Han Trond skal ha loft paa stua si!" sa viceordføreren.

Tømmermændene saa som snarest paa hverandre, men turde ikke spørre nærmere om, hvorfor Trond skulde ha loft . . . . det var forbi med den tiden, han Ingebrigt sat som et almindelig menneske paa skigarden nedpaa Hans-sletten og røkte skraatobak sammen med de andre.

Efter slaatten spændte Ingebrigt Oppistugun en morgen Brunen for kariolen og kjørte i skarpt trav indpaa lensmandstunet. Hesten knægget og grov grovelig i tunstenene.

Ingebrigt hév tømmene borttil drengen som kom og tok imot. Og det var samme drengen som den kvelden for nogen aar siden gik baklængs og drog en kjærre indunder laavebroen . . . . den gangen gik Ingebrigt bare tilfots, var ingen ting, uten bare en vadmelsbonde av almuen. Viceordføreren mindtes det og strøk sig om munden. Han skyldte en anden alt det han var idag, viceordfører og medlem av sparebankdirektionen . . . . Han skyldte Trond under Bræen storheten sin, for Trond kom til Oppistugun med ungdom og sang. Og han var det som skrev med velsignelsesfulde hænder tømmerkontraktene.

Idag var Ingebrigt ute for at gi Trond vederlag for tjenesten. Og paaskjønnelsen skulde være saapas, at viceordfører Ingebrigt Oppistugun kunde være bekjendt av det. Han aapnet skrinet i fatingen, drog den lange merskumspipen op og stak den i munden.

Og saa ruslet viceordføreren op trappen til hovedbygningen.

„Naa er viceordføreren ute og færdes!“ sa lensmanden.

Ja viceordførereren var da det og satte sig.

„Ho Tyri er skilt med løtnanten har je hørt!“ sa Ingebrigt.

Lensmanden vred sig litt.

„Jo det blev til det. De passet vel ikke sammen,“ svarte han og vilde snakke om noget andet.

„Kan saa være det. Men hvad besteller ho naa da?“

Ingebrigt kjørte paa.

„Hun er i byen.“

„Kan saa være det!“

Ingebrigt Oppistugun kremtet og slog haanden utenpaa frakkelommen.

„Vil du sætte dig imot om han Trond naa giftet sig med ho Tyri?“

Lensmanden rettet sig fort, som noget stak

ham. Ingebrigt sat med bondens tunge ro og ventet paa svar.

„Sætte mig imot .... Hvad skulde de leve av? Tronds træskjæreri er jo ingen indbringende forretning. En lever ikke av bare berømmelsen heller."

Paa Ingebrigt Oppistuguns nyrakede ansigt kom et stort selvsikkert smil frem. Han tok med stø haand indi inderlommen og drog frem et digert papir.

„Om det blir et par av dem, skal dette dokkementet staa ved gyldighet. Je skylder han Trond saapas!"

Lensmanden tok dokumentet og læste. Og det lensmanden læste var intet mindre, end at Trond var indsat som enearving til Ingebrigt Oppistugun og hustrus gaard og grund.

„Hvad sier du lensmand. Tar du ho Tyri hematt naa?"

Lensmanden sat en stund og tænkte. Han saa mot vinduene. Han saa op mot taket. Og tænkte.

„Naa lensmand. Je vil ha svar!"

Ingebrigt Oppistugun var blit saa kry og stor tilsinds at han kunde snakke med lensmanden nu. Han sat ikke her og var viceordfører av alle kræfter for ingenting.

„Jeg skal skrive til Tyri og fortælle hende

alt. Hun faar da gjøre som hun vil. Jeg har raadd hende til ett egteskap, men jeg raar hende ikke til fler.«

Og viceordfører Oppistugun kjørte ut fra lensmandsgaarden i tvisprang, hesten stod paa to ben i bakkene som en svart tater med faks. Ingebrigt smilte og hilste med svepeskaftet til folk i veien. Solen skinnet paa sølvknappen i skjortebrystet hans og det gnistret i hjulskoning og sæletøi.

I Oppistugun pløide de aakerland den høsten, som de brukte om høsten. Trond var ofte nedpaa gaarden. Han spilte uti eldhuset om kveldene som den første sommeren, og en og anden kaat jente slog ut et vildt ój i uthusene.

Ingebrigt Oppistugun syntes at veir og vind var blit som i gamle dager, graagaasen fløi ret over vinterstutaket igjen, og ræven som i mange aar ikke hadde synt sig, kom helt nedtil fjøsvæggene om nættene. Hyggelig alt ihop i høst. Han skjøt en elg oppi aasen en morgen i graalysingen. Bøssen hadde hængt paa kammersvæggen snart en liten mandsalder. Og nu smaldt den igjen. Elgkjøtt paa stabburet som da bessfar, han Gammel-Ingebrigt, levde.

„Hyggelig, hyggelig høst!« sa han.

Men sambygdingene undret sig over Oppi-

stugufolket i aar. Per Jonsa hadde været indom en dag. Rundt peisen hang det fuldt av godlugtende pølse og kjøttrul paa tørk. Paa laavevæggen var to nauthuder og syv saueskind og en elghud spikret op. Ialverden hvad skulde Oppistugufolket med alt slagtet. Per Jonsa fik ikke sove den natten bare for urimelig god pølselugt i næsen. Han maatte op et par ganger i bare skjorten og finde sig litt flatbrød og knaske paa attaat . . . .

En snedrevsdag fire uker før jul var viceordføreren ute og kjørte i styrslæde. Han sat i ulveskindsmudd som tiden krævde det av en viceordfører. Viceordfører Oppistugun kjørte ind paa alle tun, hév tømmene og rugget ind i stuene. Han var ute og bad til bryllups. Trond under Bræen ja. Han skulde ha ho Tyri, lensmandsdatteren. Vielsen vilde finde sted tredje dag jul. Og bryllupet kom til at staa i Oppistugun.

Alle velkommen!

„Hvem skal være spillemand?“ spurte de.

„Brudgommen. Han er storspilmand!“ svarte Ingebrigt.

„Hvem skal danse første dans med brura da?“

„Je hadde tænkt at gjøre det sjøl, om helsa rækker!“

Slikt maa det støtt spørres, naar en blir bedt til bryllups, det er vigtige ting som en bryllupsgjest maa ha god greie paa i tide.

Og Ingebrigt Oppistugun kjørte videre i blaamalt styrslæde og med dombjøller og utskaaren sæle paa hesteryggen. Ingen stue var saa lav og vindskjæv, at Ingebrigt ikke svingte indom idag. Han drak fattigmandens dram, bét sukkerbit av efterpaa og kastet resten sikkert og kvasst oppi fatet igjen.

Han kjørte i trav. Sneen faldt stilt nedi baret, dombjøllene singlet og sang i den snetætte luft, storfugl fløi op og trak paa skogen, himlen klarnet og maanen kom op.

Ingebrigt Oppistugun husket non gamle historier, som bedstefar hans fortalte attmed peisen om kveldene, naar de sat og spikket soplimris. Historiene var om smaakonger i Norge. Var ikke ogsaa han Ingebrigt Oppistugun en smaakonge, viceordfører og altihop . . . . Han sat og kjendte sin egen bredde og magt tynge grundig nedi sætet.

„Hyp gamp!“

Han bredte skindmudden om sig, løftet svepen og kjørte mellem svarte husvægger ind paa et nyt tun.

EN GAMMEL RYPESKYTTER

Tore Simensen er nu like indunder de nitti, men støver fremdeles omkring med bøssen og fiskestangen. Han drev rypejagten i høst som en anden gauder, stod i det dagen lang og laa attmed varmen under aapen himmel om nættene. Han er nu litt gammeldags i al sin maate at være paa, som rimelig er. Han bruker endnu et grovsmidd mundladningsgevær, og han har mange indvendinger mot disse nye bøssene, som er kommet saa rent ufortjent paa mode; især er det en vægtig grund, som vi alle maa bøie os for, og det er at det smelder saa rent elendig i dem.

„En kan aldrig rigtig vite naar kula begynder at lea paa sig, naar det skal gaa saa stilfærdig for sig," sier han.

Tores gevær er rumboret, saa han kan bruke det baade til kule og hagl. Han skyter forresten bedst paa langt hold.

„Ja for naa er jeg nødt til det av mange

grunder," forklarer han. „For det første saa er'n Passop slik en brand til at gaa paa fuglen, og for det andre ser jeg bedre naar det er litt langt unna."

Ja det skal være visst at Passop er en brand til at gaa paa fuglen. Han er nu en farlig sammensætning av en hund ogsaa. Mor hans var en flekket prestebikkje, og far hans var egte elghund og førte al sin tid et ryggesløst liv.

Tore Simensen holder bestemt paa, at en slik frillesøn blir nu likeste hunden en kan faa, naar den blir tildelt den nødvendige tugt og refselse. Og en saan hund kan brukes baade til fugl og stordyr. Han taaler ogsaa hvad veir det skal være, og 'n Tore og 'n Passop har ligget ute nedgravet i sneen saa mangen forrykende vinternat.

„Dissa storingshundan er forsyne mig ikke no andet end haara og beina, og fryser gjør dem bare en blaaser paa dem," mener Tore Simensen.

Paa en fjeldgaard paa Dovre er Tore født og opalet. Han er av gammel god bondeæt. Selv tror han, at han stammer fra selve gammelkongene. Han kan av og til kjende det paa sig, paastaar han. Ætten hans sat ut gjennem aarhundredene stor og mægtig paa sin odelsjord

i nordre Østerdalen. Men saa gik det rent ut med velstanden. Tores bedstefar, 'n Gammel-Tore, spelte op og kom paa brandene. Men det var godt staal i gubben. Han slog sig ned paa en sætervold i vilde fjeldet, ryddet og bygde der, laa i det med jagt og fjeldvatnfiske og var en holden kar igjen før han kom under torva. Hans søn var en sagtmodig mand, faamælt og tuslet . . . . det var som den gamle sterke ætten tok sig en kvilestund i han. Men i Tore stormet bedstefaren opigjen. Han Litj-Tore — som han kaldtes saa længe gamlingen huserte her paa jorden — fik flintelaasgevær mens han gik i stakken, og det første han skjøt paa var en utlevd gammel lægdekall, som stod ute paa tunet og hugg ved. Han brændte topluen av gubben.

Og da far hans Litj-Tore sørgmodig og nedbrutt spurte om, hvorfor han skjøt paa lægdekallen, svarte gutten at det gjorde han for at faa skindbroken hans, for nu vilde han ikke gaa i stakk længer.

Da bedstefaren hørte det, storhumret han og svor paa, at brok skulde gutten faa, og det en som fin var ogsaa.

Han kløv stigen ind paa loftet, laaste op dragkisten og drog ut et digert dyr av en

paa brandene: uten hus og hjem.

elgslærsbrok. Han hadde staat brudgom i den, han Gammel-Tore. Nu skulde gutten ha den, for dette var karsemne som det var ret to i.

I mange aar gik Torekarene paa ski fra mikkelsmess og til sankthans, mens far til Litj-Tore sat i stuen hjemme og hostet sig blaa i synet.

Gammel-Tore var ogsaa litet fornøid med søn sin.

Engang stod den gamle ved glaset i stuen, rak i ryggen og litt støl i knærne og stirret paa sønnen, som gik ældet og hòlætt bortover til fjøset.

„Huf, det blir saa gammalt og stygt dette menneskje, at je rent skjæms!“ sa han som stod i stuen.

Han Litj-Tore var først og fremst en dugelig skirender. Naar han om vinteren gik efter dyr — det var baade rensdyr og elg og varg — gav han sig aldrig før han fik git dau-skottet. Og en slik jagt kunde staa paa et døgn itræk. I seige rend satte han efter — forhastet sig aldrig i førstningen, men satte farten smaat op for hver mil. Han gik og lutet sig litt forover, tok lange kraftige skridt saa begge skiene gled paa en gang paa flatt og i unnalænde. Blev han tørst, maulet han

hòlætt: indhul.

sne, tærte sulten for graadig under bringen, rev han av en bjørkekvist og gnog paa den.

Bjørn skjøt han ikke saa faa av. Men aldrig skjøt han nogen om vaaren. De bjørnene som fandtes i trakten, holdt han et vaakent øie med utover sommeren, til høsten kom og dyrene var fete.

„Vi faar ta det med ro, sa 'n Tore Simensen, han gik nordi fjeldene og gjætet bjørnen," er et gammelt ordtak i grænden.

Naar tyve og andre ugagnsmænd skulde fakkes, sendte lensmanden bud til Tore. Og Tore var hidsig paa den slags arbeide. Han og hunden hans var ikke god at komme ut for. Men det hadde hændt ogsaa, at Tore traf synderen, snakket med ham og lot ham gaa — for han syntes synd paa stakkaren, som ikke eide husrum og hjertefred, og da han kom ned til bygden til lensmanden, svor og forbandte han sig paa, at gjorde han ret, runddængte han den skarve øvrigheten, som ikke lot et elendig menneske gaa ifred.

Og den som maatte be om godt veir, var lensmanden. For Tore lovte ved slike leiligheter paa, at han skulde staa hver kjeltring bi i al legemlig nød.

Tore Simensen tok sig engang fore at gaa paa ski helt til Trondhjem. Han gik tyve mil

og hvilte bare et par smaa stunder. I Trondhjem fik han brændevin nedi Ravnkloa og blandet sig op i slagsmaal. Han slog skiene sine istykker over skallen paa en stor gauldøl.

„Slog du ikke gauldølen ihjel da?" spurte konen.

„Nei, han var saa tjuk i hue', at jeg fik ikke banket livet tur 'n," svarte Tore Simensen.

Tore har været en stor polskdanser. Han har gaat baade to og tre mil til dans mangen søndagskveld, hujet og danset natten igjennem, gaat hjem igjen i graalysingen og arbeidet mandagen tilendes.

Nu er Tore styggammel, og det eneste han kan gjøre er at rusle omkring med bøssen. Han gaar som et gammelt troll indi fjeldene — det er ikke saa mange rypene han kommer hjem med efter hver tur. Men det blir da til tobaksskillinger . . . . det er ikke mange i hans alder, som kan drive det til det, at det blir godt og rundelig til en storrul Langaards skraatobak for maanen.

„Hø, den som ikke tar en skraa, lugter det røskat av," smaaknegger han.

Han holder nu for det meste til i den gamle fiskerbuen en halv mil op for gaarden. Her trives han igrunden bedst, for her er et

litet fiskevatn, og saa findes det saa gildt et bjørkeris i fjeldbannet til at binde soplimer av.

Om vinteren naar det er buveir, og storstormen durer indpaa vidden, holder han sig indendørs og skjærer ut øser og andre nyttige ting. Han skjærer baade fugl og dyr og menneskebilleder i koppene.

Tore Simensen respekterer ikke stort den slegten som lever nu; den har mange baade aandelige og legemlige feil. Og det er hans sikre tro, at menneskene kommer til at dø ut engang.

Han gaar likesom igjen fra en gammel, gammel tid, Tore Simensen. Alle hans jevnaldrende er døde og borte. Han blev igjen av et stort følge, som for mange herrens aar siden drog avsted til kirkegaarden. — Hans største sorg er, at ætten synes at veikne for hver tid som gaar.

Ingen gang liker han sig saa godt, som naar det er uveir. Da blir han saa letlivet i kroppen og i sindet, saa han maa synge alle de slarvevisene han har lært.

Hans læsning er „Hoffagers postille“ og „Kongesagaerne“. Nu er han jo av kongsæt selv, og kjender dette ret som tiest paa sig. Helst naar det trækker op til storm og snedrev, kjender han det.

Kostholdet hans er kraftig. Kjøtt æter han ikke før gauken har gøli sju aar over det; melken er rene vassblandingen, før den blir saa sur at træskeen staar i den, og havregrauten strør han litt krudt paa, for det faar en helse av.

Hans eneste uvane, som han har lagt sig til i de senere aar, er kaffen. Lars hænger støtt og putrer i skorstenen, og til kaffen bruker han bronsukker, som han biter av med slitte jæksler, mens han lukker det ene øie og stirrer underfundig frem for sig med det andre — saa blaaser han paa kaffeskaalen og super kaffen langsomt utover skaalkanten og knasker kandis attaat.

For at holde god lugt i buen sin, brænder han kvanrot paa peishellen. God lugt skal en støtt passe paa at ha i stuen, for det kunde ogsaa ske at en gælen jente slang indom. Og naar han kviler middag paa brisken, ligger han altid paa ryggen med ene foten hængende utenfor.

Han ligger der svær og bringebred som en mosegrodd jutul.

IVER JOLIEN

Iver nord i Jolien var en stuttvoksen fjeldkar med brede aksler, litt skjæv i ryggen av tungt slit ut igjennem aarene, men ellers staut og ferm. Han hadde et stort greit ansigt, var velflidd i klærne gammeldag som helg, men hændene hans var arrete og stive som tørt træ. Det var en hard vilje og en barnslig aapenhet i de hændene. Han kunde ta om en ting paa en vakker og sjælfuld maate, ingen kunde bli glad over smaating som han — en liten ny blaamalt kop i stuen, litt grønt enerbar strødd paa dørhellen eller en strime sol ind over glaskarmen fik Iver Jolien til at smile. Han syntes i slike gode smaastunder, det var over al forventning gildt at leve, selv for én som sat paa et ringe utkomme i en liten stue langt nord i lien.

Nu har nogen morkne kistebord huset Iver Joliens krop i mange aar. Hans jordfæste

gammeldag: hverdag.

skifter trofast græs vaar efter vaar, saasnart der blir sol og regn.

En julaften for vel en tyve aar siden stod Iver Jolien ute i vedskjulet og kløvde helgeveden. Julaften faldt endda ind paa en torsdagskveld det aaret, og det var et snedrev og et uveir den julen, som det bare kan være oppe i Rørosfjeldene. Sneen røk som hvitt støv ind gjennem sprækker i tak og vægger og la sig paa Ivers nyslipte øks.

Iver Jolien stod helgeklædd og kløvde juleveden med godt mod. Han sang litt ogsaa, mullet enstonig naar han la kubben tilrette paa stabben, og stirret skjæv i synet efter kløvsiden. Iver hadde ingen sorger nu for tiden. Han hadde hat nogen før, men ingen nu, som det var værdt at tale om. Ofse veir var det. Vedskjuldøren blaaste frem og tilbake paa slitte jernhængsler. En liten furu ute paa tunet la vindskurene flat ned mot sneen, men slikt var bare som det skulde være vinterstid, tænkte Iver Jolien, mens han hugg og smaasang i snerøken. I julen maatte det mest uveir til, om det skulde bli ret hushygge. Han hugg øksen i en ny kubbe, og det stod en sterk, ram lugt op av den frosne veden, som var hugsam og underlig at

kjende. Han plukket den tynde fine næveren av vedskiene og la den tilsides for at ha til eldtænde imorgen tidlig. Han maatte vel gjøre op varmen selv julemorgenen og sætte kaffekjelen over, saa Ellen for en gangs skyld fik kaffe paa sengen hun ogsaa. Ho Ellen var staut og rørslig endda. Ingen kunde se paa hende, at hun var over de femti.

Aarene bet ikke paa ho Ellen. Hun tok paa at bli kvit i haaret og litt skrukket under øinene, men like vakker som da hun var tyve for det — endda folk sa, Ellen var den vakreste jenten nogen hadde set her i prestegjældet paa umindelige tider. Ho Ellen var næsten vakrere nu, syntes han Iver. Han var en stor gut ikveld, der han stod ute i vedskjulet paa Jolien. Hadde forresten ikke tænkt større paa om hun var saa vakker før. Hun var nu ho Ellen. I det laa alt det gildeste som til var for han i denne verden. Og Iver nordi Jolien hadde truffet mange jenter, saa vidt som han hadde vanket. Han hadde været to turer i Trondhjem, og hugget tømmer hadde han ogsaa gjort i nabobygden tre vintrer efter hverandre. Ho Ellen var ho Ellen, hvor han end fór. Han hugg endda en stund, og ved-haugen voks kring huggstabben. Han blev ved at mulle paa en vise-

stump uten ord. Iver Jolien hadde ingen sorger nu. Han hadde hat før, for tretti aar siden . . . Var ikke værd at tænke paa det ikveld . . .

Han Iver stak hodet ut av døren og saa op mot himlen. Han saa ogsaa som snarest bort til nabohusene, som stod som svarte skugger inde i snedrevet. Han undredes paa hvordan det stod til med naboen, han Trond Torven idag . . . Han Trond blev saa fort sjuk igaar, og det spøkte kanske for livet. Iver ruslet ind i vedskjulet igjen for at sætte alt iorden til helgen. Han hadde ingen sorger nu, Iver . . . hadde bare hat nogen før ja . . . Det var længe siden, snart tretti aar siden . . .

Iver prøvde at slaa minderne ut av sind og tanke, men det var snarere sagt end gjort. Naar ret skulde ha været ret, saa var det han som burde ha sittet som eier paa Torven den dag idag. Torven var ættegaarden hans. Ætten hadde sittet der i mange mandsaldrer, hadde været en velbergende ætt gammelt, men gaat attende i den sidste tiden. Sygdom og vanheppe hadde herjet aar efter aar paa Torven i den tiden, men da 'n Iver overtok skjøtet og skulde prøve at faa alt paa ret kjøl igjen, satte ulykken ind for alvor.

Iver hugg sig i foten, mens han drev i tømmerdriften to mils vei unna bosittende folk midtvinters og i smeldende frost. Han blødde igjennem skoen, men setet det ikke stort.

Nogen hver blev jo ute for et huggsaar, uten de brydde sig større om det, og Iver tænkte paa al gjælden, baade den til banken og den til Trond Sjøen, som sat med arvet pantebrev i gaarden hans.

Trond Sjøen var av rikt folk sør i bygden. Han var yngste søn paa Sjøen. Nu gik 'n Trond og saa sig om efter gaard i dalen.

Iver drev i tømmerdriften uken ut uten at bry sig om saaret i foten. Linnet paa en fille første kvelden og lot det staa til. Men han skulde ikke ha været saa uvøren, for det satte sig frost i foten. Hele vinteren blev han liggende maroder tilsengs.

Ut paa vaarsiden sa Trond op pantebrevet, og da 'n Iver ikke saa sig nogen utvei med pengene, satte Trond gaarden til auktions.

Alt det 'n Iver tigget og bad om henstand, var han Trond like hard og umedgjørlig. Og da svarte vintren igjen stod for døren, og Iver saavidt hadde kræket op av sengen, var han husvild med kone og tre barn. Trond Sjøen hadde slaat til sig gaarden for spotpris.

Iver fik tak over hodet i en stue til vaaren, fik saa ved godt folks hjælp borget sig en stenet slaatteteig her nord i Jolien, og saa blev det et slit aar ut og aar ind for Ellen og han. Nu eide de hus og hjem igjen, levde bra og lykkelig til arbeidsfolk at være.

Iver Jolien var kommet til at mindes alt dette ikveld, mindtes det næsten mot sin vilje. Alt som var leit og vondt maatte en prøve at lægge glemsel over, saa godt en evnet det . . Han var glad over en ting, at han aldrig en eneste stund hadde baaret nag til 'n Trond. Var ikke livet slemt og slitsomt at ta sig igjennem likevel, om en ikke ogsaa skulde plages med had til sine medmennesker.

Iver hængte grindsagen op paa en trææknagg, rev tankefuld op øksen av huggstabben og hugg den haardere nedi igjen.

Da stod Ellen i vedskjuldøren. Hun hyttet ansigtet bak hændene for veiret, og vinden vridde den rutete helgestakken om leggene hendes.

„For et vondveir da, Iver."

„Non høitørk er det ikke netop ikveld," skjæmtet Iver. Han var støtt saa snaal i ordene.

„Ho Ingrid, kjærringen hans Trond er her du," sa Ellen og kom sig ind i vedskjulet.

„Han Trond er dødssjuk. Det er visst lungebetændelsen, eftersom ho Ingrid mener.“

Iver stødde sig lindt paa økseskaftet. Han stod og saa ned en lang stund uten at svare.

„Hørt saa ilde da, Ellen.“

Ellen ristet sne av stakken sin:

„Ho sier, de har ikke karfolk paa Torven ikveld. Han Trond har git begge drengene fri til jul, det er ingen som kan dra avsted efter doktern.“

Iver stod fremdeles og saa ned, alvorlig og tænksom.

„Jeg faar prøve jeg da, Ellen.“

„Men det er et farlig veir over fjeldet, Iver,“ satte Ellen i fælen.

„Han Trond kan ikke ligge og krepere.“

„Men om du omkjems sjøl da, Iver!“ Hun saa hjælpeløs paa ham. „Husk paa at 'n Trond itte sparte dig han heller.“

„Nei det husker jeg ret itte paa,“ svarte Iver og spyttet tørt. „Hadde jeg husket paa det, hadde vi aldrig faat hus og hjem igjen, Ellen.“

Iver Jolien rev op øksen paanyt og hugg den hardt i stabben paa det.

Ellen tænkte paa det Iver nu sa. Han hadde ret . . . han hadde bestandig ret 'n Iver.

Og vinden ulte kring væggene, sneen føk, og vedskjuldøren slamret op og i paa slitte jernhængsler.

Iver Jolien drog den kvelden paa lange tjærebredde ski sørover fjeldet. Sneveiret stod i ryggen, og det ulte og skrek under skiene bortover avdrivene, der lyng og mose stak op av sneskorpen. Vei fandtes ikke . . Det var bare vilde vidden. Men fjeldfolk kjender vidden. Hver sten og liten forkrøblet busk kjender de. Har de ingen vei og varde at rette sig efter, saa har de skyene til retledning i mørkt og stormendes veir.

Midnattes kom en enslig skirender med lange seige skridt nedover Litjgaten paa Røros. Hele gaten var nedsnedd, vinduene stirret blanke og mørke mot ham paa begge sider, og slaguret i Røroskirkens høie taarn slog tolv tunge slag ut i den tætte sneluft. Men oppe paa Øvre kirkegaard, der fjeldfolket laa jordfæstet, sang nordenvinden kaldt og enstonig i gravkorsene, som stod overiset og svarte i julenatten . . .

Iver fik sott-vatnet av gammeldokteren og drog med en gang paa fjeldet igjen. Og Iver Jolien stridde sig mot veiret time efter time . . værre og værre blev det at ta sig frem, des høiere op i fjeldet han kom. Vinden pisket

sneen ind i klærne og ansigtet. Den blindet synet, og singlende istapper frøs fast i skjæg og haar. Han laa smaa stunder i ly bak stener og inde i bergskar og kvilte sig, men saa slog frosten ned paa ham. Han kjendte ogsaa fjeldsøvnen liste sig indpaa, og den var farlig, for den var døden.

Igjen maatte han op paa skiene og ta vidden fat. Timene gik, stjernene drev ned mellem skyene bak alle fjeld omkring, og dagskjæret graanet kaldt langt i øst. Iver Jolien var bare ræd for en ting, at han ikke orket naa Trond ilive. Vilde være altfor sørgelig om 'n Trond skulde stryke med, bare for det at han ikke fik medicin i ret tid. Lungebetændelsen gjorde det fort av med folk nu for tiden. Anderledes var det før. Da fandtes det nogen i hver bygd, som aarlot for sjukdommen.

„Nu faar du hænge i," sa 'n Iver til sig selv, langet ut og satte skistavene haardt i fonnskavlene, og ut paa morgensiden stod han i fjeldbannet og saa i en veirgløtt tvers over dalen mot Jolien. Han var saa utkjørt, at han maatte støtte sig paa furuleggene nede i lien ret som tiest. Snedrevet vilde ikke gi sig, og i skogen var sneen løsere. Skiene pløide djupe furer i fonnene. Haren fór søv-

nig og vettskræmt op bak kjærene, og rypene flakset skrattende indover aasen.

Iver hadde aldrig været vant til at gi sig over. Han hadde fjeldets trods i sig til at staa opreist i alslags veir. I inderlommen paa trøien bar han det, som skulde berge granden hans fra dauen. Han tænkte ikke en eneste hadefuld tanke, naar han av og til mindtes det vonde, Trond i sin tid hadde voldt ham. Over tretti aar siden nu. Var ingen mening i at mindes noget vondt saa længe. Hadde det ikke støtt været Iver Joliens store lykke ut igjennem alle slitsomme aar, at han ikke visste hvad had var for noget.

Jolien hadde aldrig været saa lang og seig at ta sig opover som den julemorgenen. Han fik togter av rar frost og skjælving i knærne. Tænkte ikke stort paa det, haapet bare at række tidsnok frem, før det var for sent for 'n Trond. Vilde være synd, om 'n Trond skulde være nødt til at dø fra alt, saa stor en velstand det var blit paa Torven nu i de sidste aarene. Iver Jolien gik og tænkte høit, mens han andpust og dødstræt slæpte sig frem fra træ til træ.

Dugurdsleite stod Iver Jolien utenfor stuevæggen paa Torven og løste op skibindingene.

Han var saa stiv og valen paa fingrene, at han orket ikke løse op knutene.

Hadde nogen set Iver Jolien staa raadløs . . Han fik med stort besvær tollekniven op av sliren og skar bindingene over. Og Iver gik ind, drog av sig vottene og ruslet langsomt over gulvet bort til Tronds seng.

„Du vart daarlig du, Trond,“ sa han og bøide sig ned over ham.

Trond Torven slog øinene op. Han stirret med stive øine paa Iver.

„Naa betaler du pantebrevet, ellers sætter jeg lensmanden paa dig . . . Jeg varsler dig sidste gangen, saavidt du vet det,“ satte Trond i og prøvde at reise sig.

Iver Jolien smilte bare godslig: „Du vet jeg maa betale dig,“ svarte han og famlet i inderlommen efter sott-vatnet.

Ingrid kom borttil og prøvde at stelle Trond til i sengen igjen. „Han Iver har været til doktern for dig, Trond.“

„Doktern,“ satte Trond i. „Jeg gir faen i doktern. Betal pantebrevet har jeg sagt!“

Ingrid stod raadløs.

„Han Trond har bare tænkt paa mammon hele sit liv, og naa styrer han i penger baade dag og nat,“ jamret hun sig.

„Du vet en maa ha penger her i verden,

om det skal gaa, det er itte no rart i det Ingrid."

Iver stod fremdeles med et lunt smil i øiekroken, endda han var saa træt, at han syntes bare han vilde drive overende. Isen og sneen i klærne hans tok paa at tine i stuevarmen, det dryppet og randt av hver en traad. „Jeg maa nok hjem og bytte paa mig no tørt," sa han, han stelte sig til at gaa. „Haaper du retter dig naa, Trond."

Anden juledags morgen laa Iver Jolien ogsaa i lungebetændelse. Han laa mest stille og med lukkede øine.

„Jeg er saa trøt, Ellen. Vilde være godt at faa kvile litt naa. Har været mangen seig dag, vet du."

Ellen sat i den blaamalte armstolen og bøide sig mot ham. Hun tørket svetten av panden hans med et haandklæ.

„Vi har været fattigfolk vi, Iver," sa hun.

Iver Jolien ristet paa hodet:

„Har aldrig været fattig jeg, Ellen."

Ellen maatte op av stolen og bort til vinduet, saa 'n Iver ikke skulde se hun graat. Og det blev saa underlig stilt og rart i den vesle røst-stuen i Jolien. I ovnen brændte bjørkeveden med smaa smeld, og det gamle

slaguret paa væggen knepte langsomt, som dėt prøvde at drøie ut tiden for dem som var derinde.

Ellen tvang sig bort til sengen att. Hun strøk med skjælvende haand nedover kinden hans Iver, men fik ikke ord frem.

— Borte i lien begyndte annekskirkens klokker at ringe. Klokkeklangen fandt ogsaa vei over den hvite snetunge skogen til stuen i Jolien. Tonene kom fine og singlende ind gjennem de smaa frosne ruter og fik to mennesker til at lye.

„Ho ringer fint storklokka idag," sa Iver Jolien. Han sloss med hosten og stinget i brystet.

Og litt efter:

„Ho ringte fint storklokka den juldagen, du stod brur ogsaa, Ellen."

„Ho ringte for dig ogsaa den dagen, Iver."

Ellen stod med graaten i mundvikene.

Iver laa litt før han fik ord frem.

„Ho ringte finest for dig, storklokka . . . for du er den vakreste brur, som ho har ringt for, siden ho kom her oppi fjella." Han prøvde at smile.

Men kirkeklokkene blev ved at ringe i den snekvite juledag. En liten graa forfrossen kornspurv kom og satte sig paa vindus-spros-

sen, hakket medt nebb i ruten, svar la hodet paa skakke og kek ind. Ellen gik borttil og jaget væk fuglen . . . den varslet illt. Folk var ræd kornspurv paa ruten gammelt, det betydde fegd for nogen.

Kirkeklokkene tidde, de sidste toner blev borte langt inde i fjeldene. Og rutene i stuen nordi Jolien frøs over med kvite isblomster. Ellen tændte med spikk borti ovnsdøren et gult talglys og lyste paa blommene . . . Hun skalv paa hændene, saa lyset ristet og talgen randt sølvblank nedover den nypudsete messingstaken. Med den magre haand klemt haardt om staken blev hun staaende og stirre paa blommene i ruten. Taarene skygget for synet. Hun tørket dem bort med forklæsnippen, stirret og stirret, Jo, det var likblommer . . . tre kors efter hverandre.

Da satte Ellen Jolien talglyset fra sig i glasposten, stødde hodet mot karmen og graat stilt.

I fire lange døgn sat Ellen i stolen fremfor Ivers seng. Ikke mange ord blev skiftet dem imellem i den tiden, men et litet lindt haandtryk av og til sa mer end mange ord. Den frosne kornspurven kom ret som tiest paa vinduet, hakket med sit svarte nebb i ruten, la hodet paa skakke og kek ind. Ellen jaget

den ikke bort mere, nu maatte det hænde som skulde hænde.

Femte juledagsmorgen døde Iver Jolien. Han sovnet stilt ind. Ellen sat hele tiden og holdt ham i haanden. Det var som det gjorde ham saa trygg og sikker at faa holde haanden hendes, selv nu da han gik ind i dødsnatten, den haanden som hadde gjort ham saa trygg og sikker paa alt i det lange slitsomme livet.

Nytaarsaften kom Ingrid Torven ruslende over til Jolien. Trond var saapas bra, han begyndte at sitte oppe igjen nogen smaastunder midt paa dagen.

Ellen fulgte Ingrid bort paa buret, der han Iver laa paa likstraa. Hun tok svett-duken fra ansigtet. Han laa endnu som han sov med smil om munden.

„Men du graater itte, Ellen," sa Ingrid og saa undersam paa hende.

Ellen strøk lindt over de stivfrosne kinder.

„Hvorfor skulde jeg graate, som har været gift med den bedste manden i verden?" svarte Ellen. Hun strøk Iver lindt over kinden endda engang og la svett-duken med rolige hænder over den dødes ansigt.

Maanen kom op indi fjeldene, det var skinnende lyst i alle lier, da de to kvindfolk gik ned stabburstrappen.

TATER-HAUSTEN

Nils Fjølebu sitter paa huggstabben utenfor buvæggen og pudser eldhanen paa bøssen sin. Høstkvelden er graakald, skodden driver i store dotter over snøfonnene oppe i Fjølebuhøgden. Vidden ligger uveirssvart i nord, og kastvindene kruser vandet utpaa Fjølebutjønna.

„Vi faar tidlig haust,“ sier Nils og klikker med eldhanen. „Je er ræd det gaar i aar som det gik fanthausten, snøen kom saa tidlig at folk og buskap holdt paa ikke at komme sig hjem igjen fra sætrene, og fjeldrypa vart kvit mikkelsmess . . . Og det satte ind med saa hard vinter at fisken fraus ihjel nedi fjeldvandene.“

„Frøs fisken ihjel?“ tok jeg opigjen.

„Tjønn og sjø botnfraus,“ sa Nils. „Ja, det hændte mye rart før i tiden.“ Han satte bøssen fra sig bortmed budøren.

Jeg hadde hørt før ogsaa, at 'n Nils snakket om fanthausten.

„Fanthausten?“ sa jeg. „Er det længe siden, Nils?“

„Aa, naa er det snart hundre aar siden. Bedstefar min, han Gammel-Nils mindtes den. I alle fjeld var det saa stint med fant, at det var stort vaagspel at færdes ute nattes tider. Karene maatte ligge paa stølen med skarpladde geværer. At kjøre færdeslass over fjeldet stod ikke til, uten en var en sju-otte i følge. Til al gussens lykke kom vinteren saa tidlig at taterhopene vart nødt til at ty nedtil sjøkanten.

Værste fantefølget var vel Oluf-følget, som holdt sig oppi Øiong-bygdene, det var tre fanter i følge, han Stor-Oluf, Millom-Oluf og 'n Litj-Oluf. Olufene skulde være tre brødre, saes det. Tæver og onger hadde de alle tre. Almuen hadde gang efter gang skysset følget med ljaaer og lange staurer indover fjeldet og rev ned kojene for dem. Men Oluf-følget kom bare att, slog sig ned paa nyt og bygde op kojene sine igjen.

Saa var det i korsmessehelgen om høsten, han Ola Øiongen skulde gifte sig med ho Ragnhild, datter hans Henning nedi Heggelien. Stort og gildt bryllup vilde 'n Ola Øi-

ongen ha, endda det var tæt efter svartaarene og ufreden. Ja, nordi Trondhjem var det baade mat og klær nok at faa for den som hadde sølv. Og rigtig snaut for sølv hadde det aldrig været paa Øiongen, det var gammel meddel der i gaarden . . . ja, for du vet, far hans, han Sjur, skulde ha sølvgruve i nordenden paa Øiongsjøen. Hvad som sandt er, kan ikke være godt at vite for os som lever naa. Ingen har fundet gruva hans, for han dækte over den med torv og stein for hver gang. Men folk hørte, at 'n skaut nordi der og saa røken stige op, saa noget maatte der vel være i det med sølvgruva likevel.

Ola Øiongen drog over fjeldet med to lasshester. Folk advarte 'n mot at sætte avsted for sig sjøl, naar det laa saa tjukt med fant i fjeldet. Men Ola bare lo og sa, at var 'n ikke saapas kar, han greide holde fanten tur øinene, saa kunde det være det samme med hele giftermaalet. Ja, han hadde da skarpladd med sig, det hadde han.

Han Ola kom velbergendes til Trondhjem, handlet det han trængte hos Philip Gadorphs Enke nedpaa Bratøren og drog saa paa hjemveien.

Men han Ola kom ikke hjem til Øiongen den dagen, han var ventendes. Saa værst ræd

for 'n blev jo ingen, om han ikke kom det døgnet han hadde sagt, for det er saa rart, naar en reiser saa langt som til Trondhjem, snart kan et vognhjul gaa sund og snart kan en komme til at vente paa nogen. Han Ola Øiongen kom nu ikke andre dagen heller, og da tok ho Ragnhild paa bli illtjeru. Ho gik ut og ind stugudøren i graalysingen, stod lange stunder ute paa trappen og lydde. Jo, endelig hørte hun vognhjul skranglet paa stenene oppe i fjeldveien. Ho Ragnhild vart baade glad og ræd, for det var tomvogn, ho hørte. Ho la paa sprang opover og skulde møte. Men det blev ohuglig møte for ho Ragnhild Heggeli den morgenen i graalysingen. Oppi vognen laa 'n Ola skamskaaret og bloet. Han var næsten livlaus og orket ikke holde tømmene engang, saa gampen fik gaa og ræke som den sjøl vilde.

Da 'n Ola kom litt til kræfter igjen utpaa dagen, fortalte han, at 'n hadde været ute for fant. Oluf-følget hadde tat paa ham forrige kvelden oppi Øiong-fjeldene. Han Stor-Oluf hadde spurt 'n, om han vilde levere hester og lass med godt og gode, men det hadde 'n Ola forbandt sig paa 'n aldrig gjorde. Og saa hadde alle tre Olufene gaat paa 'n. Han hadde skutt med skarpt paa fantene, men kula smat

mellem armen og siden paa 'n Litj-Oluf. Saa rev 'n Ola op tollekniven, klemte ryggen ind mot ene lasset og holdt fantene et godt tak fra livet paa den maaten. Han hadde kanske berget sig ogsaa, om ikke tæven hans Millom-Oluf hadde krøpet op paa lasset og knivstukket ham i nakken, saa han ség sammen nedmed vognhjulet.

Fantene knivdrog 'n Ola rundt alle sider og tappet saa brændevinsankeret og drak sig fra sans og samling. Andre morgenen røk fantene op at slaass. Han Litj-Oluf og 'n Millom-Oluf holdt ihop. Han Stor-Oluf holdt paa at dænge op begge to; men saa drog 'n Millom-Oluf op kniven. Tævene og ungene hujet og svor, at de skulde holde fred, men han Millom-Oluf brydde sig ikke om kjærringtull. Han hugg tollekniven sin ind venstre øret paa 'n Stor-Oluf, og dau var 'n. Men ho Katrena, datter hans Stor-Oluf, som var den veneste taterjenta, han Ola Øiongen hadde set, stod stiv og vetskræmt nedpaa maassaa-rabben og saa paa. Ho satte paa sprang ned gjennem fjeldet, da far hendes stupte. Han Litj-Oluf og 'n Millom-Oluf drog bror sin op i en steinrøis og veltet stein over 'n, og saa rømte hele følget nordover fjeldet.

Han Ola Øiongen kom sig att utrolig snart

og stod brudgom den tiden som var bestemt. I bryllupet manglet det ingen ting, hvad som maten angik, men jammen var det glissent mellem drammene.

. . . Ja, det sørgeligste har jeg ikke fortalt endda," sa 'n Nils. Han stod attmed bunovnen og saa efter skodden, som kom sættende nedover. „Ja, naa skal du bare høre da, sju . . . Tallaksmesse kom 'n Faste Trøen kjørendes med høilass tur fjeldet, og da 'n Faste kjørte fremom fantgrava — som stedet der 'n Stor-Oluf blev gravet ned kaldes den dag idag — fik han se et kvindfolk sitte oppe paa grava. Faste prottet paa hesten og hujet og vinket opover til kvindfolket. Men ho saa ikke op engang. Han undret sig stort over hvem det kunde være, som sat der i brændkal'n og ikke laat ord i sig. Ho kunde ikke være vettug, naar hun sat der. Faste Trøen slængte tømmene kring en stein og ruslet opover. Da han kom ditop, fik han se det var ho Katrena, datter hans Stor-Oluf, som sat ihjelfrossen paa grava til far sin. Ho hadde sittet der og sørget til ho fraus ihjel, saa det fins nok mye godt i fantene og . . .

Faste tok og løftet hende op paa høilasset og kjørte hjem. Julkvelden, med det samme sola gik ned, blev ho Katrena jordet, og hele

kirkealmuen fulgte hende til grava, for alle saa tykte de som saa, det var vakkert gjort av ho Katrena at sørge sig ihjel paa grava til far sin, og presten, 'n Litj-Askenberg, talte saa pent før han kastet jord paa kista, at mange vart graatan."

— — — — — — — — — — — — —

Dagen efter var det solskin igjen i fjeldet. Han Nils og jeg gik om fantgrava, da vi drog avsted med hundene for at se efter rypen. Steinrøisen over 'n Stor-Oluf vises endda. Naar det er svartaar og ufred ivente, snur 'n Stor-Oluf sig nedi grava, saa det dundrer og smelder i steinrøisen.

„Han Oluf snudde sig ifjor," sier 'n Nils og rister alvorsamt paa hodet. „Je saa det paa steinen ifjorhaust, at 'n hadde gjort det, sju . . ."

Vi lyt tru paa det 'n Nils sier. Han har levd længe og opsalvert mangt og mye som ikke vi endda forstaar os paa.

Ja, vi lyt tru paa 'n Nils!

EN RYDNINGSMAND

Ingebrigt indpaa Heien sat med bibelen opslaat over knærne. Han sat halvblind og stirret ned i den hellige skrift . . . det var som han sat og øste livets vand draapevis op av ordene mellem de graa falmede billeder av jomfru Maria, som stod med glorien om sit utslaatte haar og holdt verdens frelser i sine armer, omringet av de knælende vismænd fra Østerland.

Varmen paa aaren hadde brændt ned. Asken føk som støv mellem de sotete kalde peisstenene, hvergang nordensnoen slog ulende ned gjennem murpipen. Den sidste glo blafret op et par ganger og kastet et rødt flakkende ildskjær over bibelens blade og gamlingens gustne ansigt. Og vinternattens mørke grodde tungt og knugende ut fra stenhyttens vægger og indover den gamle. Han var vant til at læse i mørke . . . det var mange aar siden han egentlig saa Guds ord med sine øine. Av

gammel vane slog han op sin bibel om kvel-dene og la den over knærne. Og saa stirret Ingebrigt indpaa Heien med halvblinde øine indad paa de kjære trøstens ord, som forlængst var ridset med uutslettelig skrift ind i hans erindring. Han læste langsomt ord for ord. Hans stive, knokete fingrer krummet sig som klør om de digre permene, som det gjaldt for hans sjæls fred og salighets skyld at holde fast paa de evige sandheter som der var ned-skrevet med Guds finger. Og mørket kastet sit kolde dække over hans aksler og runde ryg. Han frøs. Og han blev sittende lange stun-der og tie. Omtrent som han sat og lydde efter noget, som kom og blev borte ute i natten. Igjen læste Ingebrigt ord for ord utenad, til frosten igjen slog ham med sin kolde haand paa munden og tvang ham til at tie.

— — —

Ingebrigt indpaa Heien var en av landets rydningsmænd. Han var tyve aar gammel, da han tok paa at rydde og bygge i utmarken øverst oppe i Vargdalen. Vaar- og sommer-nætter brøt han nyland og tømret stue. Oppe i Vargdalen var det lysere nætter end nede i bygden, for deroppe stod skogen glissen, den store lyse vidden var nærmere og snefonnene

laa kvite og bleke indover aasene helt til midtsommersleite.

Om dagene gik Ingebrigt paa arbeide nedi bygden. Folk som mindes ham, fortæller at han ofte gik hele milen efter endt dagverk opover til rydningen sin i Vargdalen. Her slet han som en bjørn til bortimot midnat, da satte han sig under en bjørk med nisteskræppen i fanget, aat litt og tok sig saa en lur efterpaa, til fuglene tok paa kvidre i skogen igjen. Og saa slet han til solen randt om morgenen, og han maatte gaa paa arbeide nede i dalen.

Han var en faamælt mand. Det hadde ikke faldt i Ingebrigts lod at bli skaaret for tungeband. I fire aar ryddet han nyland og tømret paa stuen sin oppe i dalsluket. Om søndagene gik han ogsaa ditop, satte sig paa en sten, tændte snadden og saa paa sit lille kongerike . . . . et par maal ryddet nyland med store stenrøiser og en liten halvfærdig røststue, som stod i solskinnet og svettet kvae ut av stokkelaget.

Saa en høst før snefald flyttet Ingebrigt ind i stuen med kone og barn. Konen hans hadde det før med en anden. Ingebrigt stampet med sin tunge rygbør stien opover ulændet og leiet den vesle jenten ved haanden.

Hun var en gudsengel med lyst haar og vakre øine. Og skulde han ikke som en kristen mand være glad i hende . . . for et barn var en liten forunderlig Guds skapning. Hun puttet den lille varme haanden sin trygt og tillidsfuldt ind i hans, og Ingebrigt syntes han bar en bør av dun, saa let kjendtes den tunge rygbøren hans. Han løftet hende varsomt over bækkene og trak hende med sig opover endebratt fjeld, som han fór løs og ledig . . . Hei! Hopp! Vinden blaaste sval og frisk nedover fra vidden, og myrer og vasshøl skinte som sølvheller i solen . . . . . Hei! Hopp! Veslejenten hans sprang i lappet stakk og store skor med opstaaende snuter . . . . Og dagen var for Ingebrigt som en søndag med klart lys i skogen og kirkeklokkeklang mellem dalsidene. Han strøk veslejenten over haaret ute paa det nye tun og hjalp hende op stuetrappen. Herren være evig lovet for han hadde git ham en slik stor gave som en liten jente! Han laante barnet den store bibelen og lot det faa blade og se paa billedene.

Fem aar efter gik de tre nedover dalen igjen med hver sin store rygbør. Han hadde været nødt til at ta op laan paa pladsen sin. Og det gik Ingebrigt, som det gaar hundrede andre, han slet sent og tidlig som et dyr og

sloss med renter og avdrag. Og saa en dag kom en mand med en kjælke iveien. En termin eller to forfaldt! Og lovens retfærdige haand kastet rydningsmanden paa døren.

Ingebrigt klaget ikke. Han kastet sig ikke paa knæ og bad om henstand, han var en av de mange som bærer et stolt sind indenfor sin fillete trøie. Nu fik Ingebrigt bygslet sig en liten igjenlagt sætervold inde paa aasen, der nordenvinden blaaste endda stridere end oppe i Vargdalen, og jordsmonnet var utpint og magert av tusen lange frostvintrer. Han tok fat fra førsten igjen, ryddet sin egen jord i vaar- og sommernætter og gik paa dagarbeide i bygden som før. Han sloss med nye renter og terminer, han klarerte skatten og holdt lensmanden utenfor grinden. Og barnet som gik indi stuen, sang og lo hver eneste dag. Hvorfor skulde han syte! Veslejentens sang og latter fulgte ham naar han gik, og møtte ham naar han kom. Hun bladet endda i den store bibelen og saa paa billedene.

Og saa en dag blev det helt stille i den skjæve stuen oppe paa sætervolden. Veslejenten laa i sin lille kiste nede paa kirkegaarden i dalen. Heller ikke da klaget Ingebrigt. Han sat selv om dagen og bladet i den store bibelen for at lete efter trøst for sin sorg. Og

det var som han vilde rydde op i den hellige skrift for at finde det som tilkom ham. Han smeltet Herrens forjættelser i sin smertes ild for at vinde det uforkrænkelige guld, som rust ikke kan fortære og tyver ikke kan stjæle. Nat og dag sat Ingebrigt med skriften opslaat over knærne og grundet. Og saa kom lensmanden igjen med loven omkring sin samvittighet og satte rydningsmanden paa dør. For tredje gang tok Ingebrigt fat fra førsten, men nu blev det bare med at røise sig op et eldhus av sten og jord langt inde paa heien. Han gik paanyt som dagarbeider nede i bygden. Var han faamælt før, blev han taus nu. Saa døde konen hans og fik jordfæste ved siden av den vesle jenten.

Ingebrigt tok paa at bli gammel. Og da han skjønte, han ikke dugde længer til at gaa i andres brød, prøvde han at slaa sig gjennem med at binde soplimer og skjære træskeer som han solgte rundt omkring paa gaardene.

— — —

Han sat i den kalde nytaarsnat og lutet sig halvblind over den hellige skrift . . . det var som han øste livets vand draapevis op av ordene mellem de falmede billeder. Varmen paa aaren var brændt ned, og det røde ildskjær mellem de sotete stener hadde forlængst kastet sit sidste flakkende lys paa Ingebrigts gustne

ansigt og paa bibelen som laa opslaat over hans knær.

I det nye aars første timer kom en tomøiet mand i sort kappe og med ljaa over akslen gaaende paa fonnskavlene nedover den træløse heien. Den stride iskalde nordenvind rev og slet i hans sorte fotside kappe. Og morgenens store bleke stjerner lyste paa ljaaeggen.

Han gik benest mot Ingebrigts stenhytte.

LIDFJELD-KONGEN

En sommernat for ti aar siden kom to fjeld-vatnfiskerer gaaende stien indover Lid-fjeldsvidden. Natten var lys, det var sol paa Tùftetindene i nord, og under berghamrene laa snefonnene kvite og skinnende. Fjeldloen fløitet mellem tuver og solgraat myrgræs, det anget av lyng- og maassaaflyer. Og svartstilt laa Lidfjeldsvatn.

Fort og efter hverandre gik fjeldvatnfiskerne. Fiskestængene med graa snører svaiet over akslene, og de hadde nisteskræppe og smaa-ved-økser med. Først gik Træsko-Bent. Han var tør som ældgammelt spekekjøtt. I otti somrer hadde Træsko-Bent gaat i solvind paa fjeld og vidde. Han gik i gammel fjeld-dragt. Skindvesten med messingknapradene flakset oppe . . . det saa ut som Bent gik med to op-slaatte skapdører paa brystet. Den røde top-luen hang ned mot det ene øret, undertrøie-

ærmene var ogsaa røde. Træsko-Bent saa bent frem ut som han var gloende.

Den andre fjeldvatnfiskeren var jeg selv. I løpet av et par døgn hadde vi fisket os op i høifjeldet. Opover tverelvene hadde vi hat „daali fiskeløkke“ begge to, og Træsko-Bent vadet smaaskogen og førbanna alt ihop omkring sig. „Førlate mi synd, det fins itte et fiskebein aa faa i fjeldvatnom naa før tia, om du vilde bytte det til dig med guld. Men før var det fisk oppi sjøene her, skal je si dig... Det var saa fuldt av den, at naar fiskeren satte sig paa en stein utmed strand'n og fik sig en røik, saa stak fisken op hue tur vatne, saa en kunde snakke til den.“ Træsko-Bent spyttet tviende borti viekjæret.

Vi hadde bestemt os til at naa Lidfjeldvatn før solen gik ned nord paa Tuftetindene. Nu saa vi alt det blinket svart borte mellem berghamrene. Om et kvarter var vi der. Her var endda stillere end paa vidden... ingen fjeldlo, ingen sus hverken i lyng eller græs, bare fjern dur av Kvernbækken øst i fjeldet. Omtrent som alt var dødt for evige tider.

Vi la skræppene og øksene fra os paa den gamle græsvolden. For første gang stod jeg paa Lidfjeldkongens tun. Tunhellene var grodd ned, og rundt omkring husene stak en og anden

sten op av græsset efter de store syllmurene. Her sat Lidfjeldkongen i sit stenslott for vel to hundre aar siden. Han hette ellers Ola Lidfjeld. Her sat han ved aaren og stirret gjennem døraapningen sørover fjeldet, om nogen skulde komme kløvjeveien indover vidden. Han var beredt paa at ta mot dem, enten det var ven eller fiende. Armbrøsten hans, luntebøssen og stridsøksen hang paa væggen.

Vi vet saa litet om Lidfjeldkongen. Han bodde ensomt mange mil inde i fjeldene . . . Det er bare ett og andet sagn igjen om Ola Lidfjeld nu, ett og andet svart sagn. Træsko-Bent er vel den eneste som vet noget om Lidfjeldkongen, for oldemor hans raakte borti ham engang i fjeldet. Hun gik og plukket multer paa myrene, og mens hun flyttet bøtten sin fra tuve til tuve, fik hun høre en hest knegget oppe mellem hamrene. Hun satte bøtten fra sig og kløv op paa en sten skulde se. Ola Lidfjeld og de tre sønnene hans kom ridende kløvjeveien nedover. Ola selv red først paa en brun grahest, efter kom sønnene, og alle fire hadde økser. Og blinket gjorde det i sølvstas baade paa gamper og karfolk, saa jenten som stod oppe paa stenen, fik rent vondt i øinene av at se paa.

„Har du set no tel lensmann', velt-jenta mi?" ropte Ola Lidfjeld.

„Jaa-aa har det, je!" svarte hun. Og hun var saa ræd at hun holdt paa at dætte ned av stenen.

„Var han hjemme da du saa'n?" spurte Lidfjeldkongen.

„Han gik sørpaa jordet og slog!" svarte jenten. Hun trodde hver stund, hun skulde dætte ned av stenen og slaa sig fordærvet, saa ræd og hugguør blev hun.

„Hadde lensmann' mange folk med sig?" spurte en av sønnene.

„Nei, det var bare lensmann' og drengen som gik og slog!" svarte hun.

Lidfjeldkongen nikket til sønnene sine og sa noget jenten ikke skjønte.

„Her du rypa mi!" ropte han og gav hende en daler. Og saa red Lidfjeldkongen og sønnene hans nedover fjeldet, bare saa det dundret i fjeldvidden og varmen drev unna hesteskoene.

Lidfjeldkongen truet den gangen lensmanden til at gi gaarden tilbake til en av opsitterne i grandefjeldet. Opsitteren hadde blit saa utskyldig, at han med kjærring og unger maatte gaa fra gaarden. Og saa hadde lensmanden slaat den til sig.

Lensmanden blev livende ræd da Lidfjeldkongen og sønnene hans kom ind i stuen om kvelden.

„Vil du mig vondt hell godt, Ola Lidfjeld?“ ropte lensmanden. Han nikket til lensmandsdrengen, at han skulde stjæle sig ut og hente mandshjælp. Men med det samme lensmandsdrengen prøvde at smette ut gjennem døren, fik en av sønnene til Lidfjeldkongen tak i haaret hans og slængte ham ind paa gulvet igjen.

„Hold dig indendørs, din lushund!“ sa Lidfjeldsønnen.

„Vondt hell godt?“ spurte lensmanden op igjen.

„Ingen av delene. Vil du gi Ol-Torbersa i Svartfjeldet gaarden attende?“ spurte Lidfjeldkongen.

„Vi ... vi ... vi!“ stammet lensmanden, for den lensmanden skulde stamme saa, naar han blev sint.

„Hold kjæften paa dig, din stamfar!“ satte Ola Lidfjeld i. „Ja eller nei, lensmann!“ skrek han saa det sang i væggene. Og saa drog de øksene av aksel alle fire Lidfjeldkarene paa en gang.

„Skaan liv, Ola Lidfjeld!“ bad lensmanden og var drivende kvit i ansigtet.

„Skriv ut skjøte til Ol-Torbersa, eller saa

vet du, aa dette bær hen, lensmann!“ Lidfjeldkongen drog sig indpaa med øksen i næven, og sønnene hans gjorde likesaa, de stod alle fire likesom og veiet øksene i næven og hadde hug til at prøve dem paa et eller andet.

Lensmanden laaste op skapet oppe paa væggen og tok ut skindbrev og fjærpen, men saa blev han sittende med fjærpennen mellem framtændene uten at skrive. Han sat likesom og lydde med øinene ut gjennem væggene om det skulde komme nogen. Og det saa Ola Lidfjeld. „Skriv for satan!“ satte han i, han hugg øksen i bordskiven saa den kløvnet endimellem.

Da skrev lensmanden.

I den halvmørke natten red Lidfjeldkongen og sønnene hans opover til Svartfjeldet for at gi Ol-Torbersa, som bodde i en jordkoje, brev og skjøte paa gaarden igjen.

„Fol dig hematt og tænd op varmen, Ol-Torbersa, for naa skal du faa att skjøte som vargen nedpaa lensmannsgaarden rev ifraa dig!“ skulde Ola Lidfjeld ha sagt. Og saa red Lidfjeldkongen og sønnene hans til Lidfjeld ... Det blinket paa sølvknapper og økser og hesteskor, der de fire red over fjeld, over fly.

Men saa var det no andet om ’n Ola Lidfjeld, jeg vilde fortælle,“ sier Træsko-Bent, han har faat frem den svartrøkte snadden sin, kar-

ver tobak og stapper i med omstændelighet; det tar litt tid før han faar ordentlig pipevarme; han smatter og drar alt han orker og maa slaa varme alt i ett.

„Men saa var det no andet: Han Ola Lidfjeld skulde i sin ungdom været et syn saa vakker. Han var større end folk bruker være, dertil velskapt og ansigtsvên. Ola var lyslett, og saa langt haar hadde han, at det hang utover øksen, naar han bar den over akslen. Han var ellers som skapt til at slaass og danse springdans. Paa Nilsaker findes endda opbevart en sotete plankeende, som er sine seks tommer diger, og den skal Ola Lidfjeld ha slaat av over ene knæet og kastet oppi peisen. Einar Nilsaker syntes det var overlag stort karsstykke at knække en planke paa den maaten, og han nappet den ut av varmen og gjemte den som en avmindelse om hvor sterk Lidfjeldkongen var.

Ola Lidfjeld ranet bruden sin fra en sæter oppi Hallingdalsfjeldene. Og det skal ha gaat vildt og blodig for sig.

Endda mens 'n Ola Lidfjeld var yrende ung, slog han stort paa og vilde bli konge i fjeldet. Og enten det er til fjelds eller til dal skal det stor jordisk rikdom til for at bli bare herre og stormand. Men Ola Lidfjeld laat paa

at han vilde ikke gi sig, før han blev det likevel. Saa tok han paa at lete efter sølv i fjeldene, og til slut fandt han da ogsaa et sølvskjærp vest i Torberghøgden. Om det sølvskjærpet drømte han før han fandt det. Han hadde lett en hel sommer efter sølv uten at finde saa meget, han kunde ha liggende indpaa øiet sit. Stur og lei la han sig Mikkelsmess-kvelden paa en maassaarabb oppe i Torberghøgden og sov. Da drømte Ola Lidfjeld at en overlag vakker jente kom gaaende fremover maassaarabben med en melkeringe paa armen.

„Ligger du her og søv?“ spurte jenten.

„Ja, je søv,“ svarte 'n Ola.

„Har du fønni no sølv endda?“ spurte hun.

„Itte saa mye at je kan dække botnen paa et fingerbør.“

Han syntes da at jenten bøide sig ned over ham og kviskret, at han skulde gaa langs en liten bæk opover paa Torberghøgden paa østsiden. Oppe under berghamrene hang et litet graaviekjær ned i bækken, og et bøssemaal ovenfor graaviekjærret var det sølv i bækkefaret. Men han maatte ikke fortælle noget menneske om sølv-skjærpet, for da vilde det bli borte med en gang.

Ola Lidfjeld fór op av søvne og vilde faa tak i jenten, for han vilde tusen ganger heller

ha hende sjøl end sølv-skjærpet, men da var hun borte. Han skjønte saa at han hadde drømt alt ihop. Ikke for det at Ola Lidfjeld trodde noget paa drømme, men nærmest for moro skyld tok han paa at rusle langsmed bækken opover, fandt viekjærret, skridtet op et bøssemaal og lette efter bækkefaret. Han blev rent op i under, ja han trodde snaut sine egne øine, da han fandt en sølvhelle nedi bækken . . . den var saa tung og diger at han knapt var kar om at reise den op, og saa mykt og egte sølv var det, at han kunde telje den med tollekniven som en teljer fet-furu.

Fra den dagen tok den gamle velstanden paa Lidfjeld til at øke saa urimelig fort. Han lot hele fjeldvidden bryte op til græsvold, og Lidfjeld-buskapen blev større og større for hver sommer som gik . . . den saa paa avstand mest ut som en stor renhop, og det blev saa fuldt av grahester i fjeldet, at folk gruvde sig for at gaa der.

At en stor og ferm gaard trængte en stor og ferm matmor, sier sig sjøl, og 'n Ola Lidfjeld gjorde sig ret som det var turer omkring i bygdene for at se paa jenter. Han red i al stasen sin fra den ene grænden til den andre, men det var ikke staut nok jente at finde, syntes 'n Ola Lidfjeld. Han danset og sloss

og laa med jenter snart i det ene kirkesognet og snart i det andre, men rent uraad var det at finde sig et godt kjærringemne.

En sommer drog Ola Lidfjeld til et skarve hesteskei oppe i Hallingdalsfjeldene. Han møtte altid op ved slike stevner, og Lidfjeldhesten var likesaa slem til at slaass som husbonden sin. Folk kom baade nære og langveis fra til skeiet, unge og gamle. Her fik Ola Lidfjeld øie paa en jente, som var saa unders vakker at han blev bare gaaende og glo paa hende hele dagen og kvelden utover. Og da han utpaa kveldsiden gik bort og hilste paa hende og spurte hvem hun var, bestemte 'n Ola Lidfjeld sig: hende vilde han ha. Om han fik hende med vondt eller med godt, fik nu bli som det faldt sig. Han visste bare at han vilde ha hende. Hvordan det gik for sig, er det ingen som vet noget om nu for tiden. Men sikkert er det, at Lidfjeldhesten vandt i hestekampen den gangen som ellers, og at Ola Lidfjeld natten efter red nordover fjeldene med den vakre jenten foran paa sålen.

Da Ola Lidfjeld kom nord paa Volaflyene, kom tre rytterer sættende efter bare saa det røk av gampene.

„Vil du gi fraa dig att ho Eva?“ ropte de og truet med økser i veiret. Den ene av dem

som kom ridende efter, var fæstemanden hendes, men hun hadde aldrig brydd sig no videre om ham.

„Naa faar du ri til hesten stuper, Ola Lidfjeld!“ ropte Eva og slog armene om ham.

„Aa næggu om je er ræd!“ svarte han og stanset hesten. Han hev sig av sålen, og likedan gjorde fæstemanden hendes og de to følgesvendene. Og det blev slagsmaal paa livet løs under hujing og leven.

Ola Lidfjeld hugg ned fæstemanden og en av de andre. Den tredje kastet sig livræd paa hesten og tok omrømningen, men Ola Lidfjeld var saa vildsint, at han hev bilen sin efter ham. Fæstemanden og den andre som faldt, drog Lidfjeldkongen ut til et tjern, fyldte klærne deres med sten og rullet dem uti. Siden har det aldrig været fisk i det tjernet.

Ola Lidfjeld holdt det største bryllupet som er holdt der i sognet. Han bad sammen folk fra bygdene rundt omkring, og folk aat og drak, de danset og de sloss og gjorde alt som gjøres skal i et slikt stort bryllup. Bruden hadde saa stor og tung en krone, at det var med nød og neppe hun orket bære den. Og rent sølv var det i den . . . for sølvet hadde brudgommen selv hentet fra gruven sin i bækkefaret paa østsiden av Torberghøgden.“

Natten laa blaa og kald over fjeldet, det blev skumt omkring varmen nede paa Lidfjeldtunet. Træsko-Bent stak snadden i vestlommen, la matsækken under hodet og snudde den svartrutete vestryggen mot eldstaen.

Saa gjespet han og flidde sig med handbaken om munden før han dormet ind.

SKODDEN

Det var senhøstes. Kvit og kald kom skodden drivende langs snaufjeldet . . . den veltet sig ned over skog, over gaard og grænd. Men nu og da letnet det vest i fjeldene, og blanke smaa solglætter kom frampaa. Stenvardene reiste sig op av skodden som digre maassaagrodde troll . . . de stod likesom deroppe paa fjeldtoppene og glante bæl-øgd og forundret ned paa solglættene i dalen. Saa kom kaldskodden igjen og gjemte troll og fjeld og blaasvart skog.

Nord i ulænnet, der gammel og grønskjegget kronglebjørk stod og suste indover aasene, hugg det med øks hardt og kvasst. Han som hugg hette Jens og var opfostret paa Vindvoldene oppe i Heiagrænden. Høst og vinters tid drev han med at hugge favneved for opsitterne. Ingen steds likte Jens sig saa godt som i veaskogen. Han var kjendt

bæl-øgd: med vidaapne øine.

og god ven baade med fugl og dyr. Jens ruslet omkring med øksen i næven og smaasnakket med alt som fandtes i skogen. Somme tider syntes han det svarte ogsaa, og da blev han saa glad og let indvortes. Hadde først skogen sagt noget, var det sikkert som en laas.

„Vær itj sturen du, Jens!“ sa skogen. „Vi to kjem til aa holde sammen al vor dag!“

Om kveldene satte Jens fiskegarn i Haugatjern, og det var overlag saa hugsamt, naar maanen stod som en gloende baksthelle ret over tjernet, for da skinte det som guld fra strand til strand. Han trodde snaut det fandtes noget vakrere sted paa jorden end Haugatjern og de bratte eggene med de blaae skugger rundt omkring.

Jens fra Vindvolden hadde fra han var en næve stor maattet stole paa sig selv. Han var frilsøn og hadde været bortsat paa lægd. I de aarene knep det mangen gang baade med klærne og guslaanet, men den velsignede veaskogen var da som nu saa god at ty til, det var som den aldrig hadde været ubeinksom, naar han kom til den og klaget sin nød.

Her oppe paa aasen vilde Jens rydde og

guslaanet: matbiten.

bygge sig gaard med tiden. Ovenfor Haugatjern, der den gamle eldstaen var, skulde husene staa. Han hadde ogsaa tænkt at kalde gaarden sin for Eldstad. Jorden var fet og svart oppe i aasen. Han og ho Indbor vilde leve og dø paa Eldstad, det hadde de lovt hverandre. Ho Indbor var den fermeste jenten i dalen. Han for sin del visste ikke om nogen viller.

Jens sprang glad tilsinds bort til et nyt træ og hugg saa flisene føk og øksestaalet sang i skodden. Han var saa glad at han mest kunde danse ... Og skodden rullet kvit og kald over skog og aaser.

— —

En jente med fiskegarnbør over akslen gik efter huggene inde i skodden. Hun lette sig frem efter gjenvokste rakstveier indover lien, hoppet vant paa stenene over en frossen tver-elv, som skvalet under sprød høstis, stanset og lydde . . . og la andpusten paa sprang langs en frossen myr, der storrgræsset stod stivt. Hun maatte skynde sig nu, for Jens ventet. Ikveld skulde de sætte garn i Haugatjern.

Hun stanset igjen og lydde. Oppe i luften hørte hun en lom fløi og kaklet, men kunde

viller: bedre.

ikke se den for skodde . . . Nu hugg det tæt ved siden av hende, men hun saa ingen, skodden gjemte bort alt omkring hende, trær og sten. Hun kjendte sig snaut igjen, og hun som skulde kjende hver en liten kvist i veaskogen hans Jens.

„Hoj!" hujet hun.

„Hoj!" svarte det.

I Guds navn! Ikke var det Jens som hujet svarshuj. Siden inat hadde en vond anelse sittet i hende. Hun hadde vaaknet ved at hun syntes kirkeklokkene ringte . . . langt inde i skodden ringte det, først stille og langt borte, saa nærmere og tyngre. Hun sprang ut av sengen og aapnet døren, stirret og lydde ut i natten, men hørte ingenting . . . det var bare kaldskodden som kom krypende i mørket som sleipe graa dyr. Hun drog døren igjen, og famlet sig bortil sengen, men da hun gik over gulvet, kjendtes det som hun vadet svart iskald jord tilknæs.

Hun satte paa sprang over myr og mo, for nu kom skodden krypende efter hende igjen. Hun sprang længe og kunde ikke kjende sig att. Hun saa paa stein og stubber og var ikke istand til at kjende dem . . . alle stenene og stubbene var likedan overalt, det var som hun

saa de samme alle steds. Hun sprang i ring i skodden.

„Aahoj, Jens!“

„Aahoj, Indbor!“

Jens stod tæt att-med hende og stødde sig paa økseskaftet og lo.

„Flyr du paa tull, jente?“

„Skodda!“ sa Indbor. „Ho er stind!“

Hun saa op paa ham. Han saa gul og gusten ut. Indbor satte sig paa en stubbe og gjemte ansigtet i hændene. Han saa jaamin ut, syntes hun.

„Er du tungsindt, Indbor?“

„Nei, bærre trøtt!“

Han tok fiskegarnene og la dem stilt bort paa en tuve, og han undret sig over at Indbor var saa sturen. Han blev sturen han ogsaa.

Da høstmaanen den kvelden gløttet gjennem skodden ned paa aasene rundt Haugatjern og forgyldte berghamrer og svaberg, la en liten tjærebredd baat til land. Indbor og Jens steg ut og gik efter hverandre opover mot den gamle eldstaen i aasen. Han gik først med øks i næven og stor nisteskræppe paa ryggen. Hun kom efter med en svart kaffekjel og en vass-graa træ-øse.

jaamin: dødsblek.

„Naa kjem vinteren!“ sa Indbor.

Hun stanset og satte kaffekjelen og øsen fra sig for at knytte skoremmen.

Jens hyfset skræppen bedre op paa ryggen, og stirret lyende tilfjelds.

„Jeg hører nordavinden indi skodda,“ sa han. „Bare vi ikke faar buvær.“

„Ser stygt ut for det,“ svarte hun.

Og de talte høit som folk gjør, naar de gaar i fjeldet.

Indbor og Jens gik igjen, smøg gjennem viekjær og lettet sig varsomt over dissende myr. Skodden letnet litt, maanen kom igjen frem, og det var som den satte varme paa skogen, gnistret og lyste gjorde det i hver en kvist indover hele lien. Men oppe i fjeldet kom ny skodde veltende, og efter den sne og strid nordavind.

Indbor og Jens visste at det blev en strid nat at klare oppe ved eldstaen, naar det satte ind med uveir. Og uraad var det at komme sig ned i dalen ogsaa i slikt et mørke . . . det blev ingen anden raad end at slaa sig til ro for natten og prøve at holde liv i varmen. Og desuten var de to . . . og to som var glad i hverandre, det hadde meget at si, syntes de begge.

buvær: veir som en er nødt til at holde sig inde i.

Eldstaen laa i ly for alt slags veir og vind med bratte aaser rundt omkring, den var mest som en stor stue som taket hadde blaast av. Vildrenskytterer og fjeldvatnfiskerer hadde holdt til her om nættene op gjennem tidene. Og den vildrenskytteren som hadde et renskind at smyge ind under, led ingen nød oppe ved den gamle eldstaen, om veiret var aldrig saa hardt. Værre hadde det været for den magre og langbeinte fjeldvatnfiskeren, som sat deroppe natten lang, varmet og tørket sig paa en side om senn og gløttet op mot skyene.

Jens hugg ved og stablet op mellem de svarte stener i eldstaen, og Indbor plukket tørkvist og flækket næver. Og saa sat de ved varmen en stund og stirret ind i den uten at si noget, mens kaffekjelen kokte. Hun løftet alt i ett paa kaffekjel-lokket, ræd for den skulde koke over, og han stødde sig paa albuen, tygget paa en flis og drømte om gaard og grund.

„Skal bli gildt aa bu her oppe i aasen, Indbor!“ sa han. „Vi skal faa til en fin gard kan du tru!“

Hun drog pusten tungt. „Vi faar haape det, Jens!“ Igjen bares det hende saa vondt for, at den gaarden blev det aldrig noget av.

Vinden stilnet igjen, og nordstjernen stod ret over fjeldvarden.

„Nordstjerna!" Jens pekte med kniven op paa den. „Stjerna vor, Indbor!" la han til.

Hun drog pusten tungt igjen.

Nordstjernen sluknet tvert, svarte skyer ramlet som et stenskred utover maanen, og det blev skomt og mørkt i fjeldet og i liene. Nedover aasen kom en kastevind dansende, suste til i smaa-skogen som et langt gjespende aandedræt. Og det blev stilt igjen, saa lys kunde brænde.

„Hører du! Vondveiret sender os førebu, Indbor!"

Jens snudde sig mot fjeldet. Han kjendte en kald gufs slog mot ansigtet.

„Førebu ja!"

Indbor holdt paa at si noget om kirkeklokkene, som ringte sidste natten, og om skodden som kom krypende ind til hende gjennem dørgløtten . . . det var et førebu det ogsaa.

Jens grep øksen og gik avsted for at hugge mer ved. Var de istand til at holde varmen oppe utover natten, var det ikke netop nogen større fare paafærde. Varmen holdt ogsaa modet oppe saa godt. I uveir berodde det mest paa det, for ræd mand frøs fort ihjel.

Han hugg ned en gammel indhul bjørk ovenfor eldstaen. Flisene spratt og tørkvisten regnet ned over ryggen og hatten hans. Han gruet ikke for at overnatte under aapen himmel, om veiret blev aldrig saa slemt, naar en hadde slik velsignet veaskog at ta av. Skogen slog aldrig haanden av sine, det hadde Jens støtt holdt paa. Han var saa glad tilsinds ikveld, som han snaut kunde mindes han hadde været nogen gang før.

Ved varmen stod Indbor paa knæ, foldet hændene i fanget og bøide hodet mot ildskjæret. Hun bad fadervor stilt indmed sig selv . . . for fadervor det var som en ring omkring én det. Og hun korset sig fremfor varmen i Jesu navn. Trøstet reiste hun sig og hjalp Jens med at dra brændsel. Ett og andet stort hagl kom dættende, sydet i varmen og spratt paa stein og trillet i lyngen. Jens holdt hul-haanden i veiret og samlet den fuld av store kvite hagl. Han saa paa dem ved varmen, og Indbor saa ogsaa paa dem.

„Vi faar hard vinter!“ sa Jens og pirket i haglene med venstre pekefingeren. „Hagla er blaa som is!“

Men da saa Indbor det, som Jens ikke saa, for det var skjult for hans øine: Haglene i haanden la sig sammen saa det blev et kors

av dem. Hun kvitnet i ansigtet og stirret ræd rundt omkring sig. Hvor hun stod og gik, møtte hun varsel.

Sneen veltet som en røk nedover trætoppene, og saa tyk var den at Indbor og Jens snaut skimtet hverandre. Varmen holdt paa at blaase ut gang efter gang, vinden kom ret ned og slog varmen mot jorden, saa aske og gnister sprutet til alle kanter. Asken la sig som et kaldt tungt stenstøv paa hænder og ansigt, der de stod paa fire som to dyr og strævde med at holde ild i glørne.

Indbor og Jens sloss med sne og vind, og det var som rædselen for døden kom krypende ut fra mørket og snek sig indpaa dem bakfra. Indbor snudde hodet ret som tiest att-over akselen og stirret kvit i ansigtet efter noget, som hun syntes laa paa lur bak sten og viekjær . . . det var som et vondt og stygt vilddyr holdt paa stjæle sig indpaa hende og gi hende et risp med den blaa-svarte kloen sin.

Hun grep efter en brand, hun kunde bruke til værge, huje og slaa omkring sig med. Hun gnisset i tændene og knyttet nævene. Sanset sig igjen og strævde paa nyt med at holde liv i varmen. Jens arbeidet tungt og rolig. Han kløvde skier og prøvde

at nøre op-igjen. Han var ikke saa værst ott-sam. Naar Indbor og han var sammen, da kunde det vel ikke hænde dem noget som var vondt. Og det vilde han saa gjerne si til ho Indbor nu inat.

„Indbor!"

Han stod og saa ned for sig.

„Ja! Aa er det?" spurte hun og saa op fra en stor glo hun holdt paa at blaase paa.

Jens bøide sig over hende og sa glad: „Jeg synes næsten sola skinn' inat, Indbor." Han var graa av frost i ansigtet, men øinene hans lyste store og barneglade.

— —

I graalysingen sluknet varmen, og eldstaen laa svart og sotet. Stenene var endda hete, saa sneen tinte paa dem og randt i store blanke draaper ned i asken. Indbor og Jens sat tæt sammen og stirret paa de sotete stenene. Det var som de sat ute paa kanten av en svart gapende grav og stirret med trætte tørre øine ned i den.

„Frys du?" spurte han.

„Uf ja!" Hun krøp tæt ind til ham og lutet søvnig med hodet mot bringen.

„Indbor da!"

„Aa du!"

Hun ojet sig og slog armene om ham.

Igjen syntes hun det laa som ôm av kirkeklokker i luften. Det ringte varlig og langsomt.

Men snedrevet gik hele tiden som en kvit foss i kratskogen langs aasene.

„Aa jø!"

Hun holdt om ham, som hun aldrig vilde slippe ham mer.

Saa sanset han sig, og skjønte at det blev værst for hende. Han vrængte trøien og la den om akslene hendes og brættet godt om.

„Saa du!"

Og han strøk hende med valne hænder over haaret. Han vilde støt bli saa snild og god mot hende. Aa hun visste ikke hvor glad han var i hende . . . Og han vrængte vesten ogsaa.

„Frys du naa?"

Nei, hun kunde ikke si det.

„Ingen er som du, Jens!"

Hun sa det saa ømlig. Hun var ikke ræd om hun maatte dø nu. For hun var hos ham, og da var det ikke noget som var slemt. Det bares hende bare saa ilde for, at det værste stod oppe for ham. Hun kunde ikke komme bort fra den vonde anelsen. Og hun syntes, hun aldrig hadde set ham saa vakker før.

Han stod paa knæ att-med hende. Sneen

braante paa den røde undertrøien hans. Ogsaa han skamfrøs, men stridde imot.

Veiret slog om i dagrendingen, det blev lindveir og kramsne, men det blaaste endda stridt i fjeldene.

Jens kom vadende i sneen langs Haugatjern. Indbor sabbet træt efter. Han gik og stirret nedover mot dalen. Hun gik og banket varme i hændene, aandet paa dem og banket igjen.

Nedi lien maatte han sætte sig litt paa en tuve.

„Jeg orker itt' mer!“ sa han. Det tok ham saa braatt og illt med sting.

Hun stod blek og ræd.

„Lungesting kanske?“ sa hun, og graaten tok hende. Hun slog sig ned att-med tuven, drog ham ind til sig og brættet uldtørklæet om ham.

„Aa, je kan itt' messe dig!“ vaandet hun sig.

„Var itt' ræd!“ trøstet han. Og han vilde ta haanden hendes, men klarte det ikke. „Du lyt hente folk, Indbor!“

Hun reiste sig og graat, kastet sig saa igjen ind til ham.

„Je gaar aller fraa dig!“ kom det. „Aller i værn, du!“

messe: miste.

„Du lyt!“ Han hostet, og det fulgte blod med, det lyste rødt i sneen.

„Blod aa?“ satte hun i.

„Naa maa du avsted, Indbor.“

Han sat og stridde med pusten.

I skumringen den kvelden hørte folk nogen som sprang og graat i Sjurslien. Det var Indbor som kom sættende nedover til bygden for at hente mandehjælp til han Jens. Han laa igjen under en bjørk oppe i lien.

I otte dager sloss liv og død om ham. Indbor sat ved sengen dag og nat. Hun gav ham drik, rettet paa hodedynen, og læste litt i Ny-Testamentet, naar han var ved sans og samling.

Men ottende natten vilde han op.

„Jeg vil se nordstjerna!“ sa han. „Ho staar vel over Killingdalskleppen naa?“

„I Jesu navn!“ ropte Indbor og holdt ham i armen. Hun skjønte han snakket i vildelse.

„Nordstjerna er hugsam ho! Det er stjerna vor det, Indbor.“

Den natten døde han.

— —

Nytaarsaften gik et kvindfolk vinterveien nedover elven. Det var Indbor.

En skirender kom Sjurslien nedover. Det var far hendes. Han bar en rusten øks i

bakmeisen. Da han møtte Indbor, stanset han og stødde sig paa staven.

„Ke ska du?“ spurte han.

„Nedpaa kirkegaar'n!“ svarte hun. Men saa fik hun se øksen i bakmeisen. Hun kjendte den, det var øksen hans Jens.

„Har du fønne den?“ sa hun, og hun tok til forklædet.

„Je fandt den ovafor Haugatjern att-med eldstaen!“ svarte han. Han flyttet skistaven og saa ende ned, det skalv ømlig om munden hans.

Saa skiltes de. Han rendte med lange seige skridt hjemover. Skistaven hugg høit sneen.

Et stykke oppe snudde Sjursgubben sig og saa efter hende.

„Bli itt' længe da, Indbor!“ ropte han.

„Nei!“ ropte hun attende og gik videre.

Da medhjælperen — Øven Stuguen — som ringte nyaaret ind, skulde gløtte som snarest ut i taarngluggen, saa han en jente sat i skodden og graat paa en ny grav nede paa kirkegaarden.

„Aa jøs for sorg aa lel!“ mumlet han, og det la sig noget stentungt for bringen. Han stod og tørket øinene som snarest med vott-handbaken. Drog saa gammelt og vant i klokketauget.

Og i den skoddegraa kveld sang kirke-klokkene ind over dalen.

FINN-TJØNNA

FINN-TJØNNA

Ane-Sofia var finnejente nord fra Aursundsjøen. Folk deroppe mindes hende endnu. Hun var lausonge, og far hendes var en utsvævendes storkar fra Røros. Bedstefar hendes — han Bjønn-Tore — døpte hende i en vasslok indpaa vidden, for det staar jo at i nødsfald kan enhver kristen gjøre det. Han var nu ellers den største hedningen som sola har skinnet paa der nord ved Aursundsjøen.

Det var endda en høstnat med mulm og skodde finn-gubben døpte Ane-Sofia. Han stod paa knæ attmed en kvistvarme og læste over hende av salmeboken, og da var ho Ane-Sofia helt blaa av hoste og krime. Men det vesle ukruttet forgik ikke saa let; med det samme finnen klappet ihop den store salmeboken, nøs jenten og lo til ham. „Haaledø blir dette jente lel!" sa finn-gubben og lyste paa ansigtet hendes med en brand. „Ho er en liten førkje-satan!" la han til.

— — — Nu var Ane-Sofia en stor og ferm jente. Hun gik for presten paa Røros sjette søndag efter paaske, og hun var alt glad i en gut „uti den der førbanna Tufsingdala". Han var tørnemt og tullet i barnelærdommen, men et dyr til at danse polsdans paa barflekkene om vaaren.

Hun kom i mudd og ski over Gammelgruvsfjeldet til Røros, og hun hadde spørsmaalsboka indtullet i et rødroset lommetørklæ med Johan Sverdrups billede paa liggende nedi sækken. Bedstefar hendes fulgte hende til Røros for at tinge lossement og snakke med presten.

Bjønn-Tore var blind paa det ene øiet og gammel som alle hauger. Han hadde for mange aar siden revet det ut av sig med skistaven. Bjønn-Tore gav hunden øiet. Hunden aat op det og slikket sig om snuten. „Var det godt, Pasop?" sa finn-gubben. „Vov! Vov! Vov!" sa hunden. „Je hører nok du vil ha det andre aue mit aa, men det trøng je sjøl!" sa Bjønn-Tore. Og saa drog hund og finn videre ind over fjeldene i snedrevet. Han hadde stappet en maasaadot i øie-hullet.

Ja, han Bjønn-Tore snakket med presten for Ane-Sofia.

„Dok' fe' pinetræ passe paa ho Ane-Sofia,

for ho er besætt rabalsk førkje!" sa finn-gubben og sat med muddkragen langt opover ørene.

„Du faar ikke bande her paa mit kontor, Tore!" sa presten og slog ministerialboken sammen saa finn-gubben hoppet høit i stolen.

„Førlate mi arme synn, prest, je ska pinetræ itj gjera det mer!" gneldret han og gapte saa det svartnet paa de slitte tandstumpene.

— — — Vaaren tre aar efter sat finnejenten Ane-Sofia ved en liten varme oppe i Raufjeldet. Bedstefar var død. Hadde han levd som en hedning, saa kreperte han som en hedning og. Bjønn-Tore laa indi kojen sin bortpaa Ridala og røkte tobak. Saa hadde gubben dormet ind, og imens hadde kojen hans tat fyr. Finn-gubben var saa tør som knusk, og han fattet i han ogsaa ... Han sprang opover smaaskogen, laagebrandt og hujet. Værst var det for den nye kostbare renskindmudden han hadde paa sig.

Ane-Sofia sat ved varmen og tænkte paa den tiden, hun gik for presten paa Røros, og var forlovet med han Embret „uti den der førbanna Tufsingdala". Hun var ung og uskyldig dengang, og hun ønsket saa inderlig at hun hadde været det endda. Efter hun slog op med tufsingdølen, var hun ringforlovet med en gruv-

kar borti Hestdala, siden fôr hun og fløi med en svenske. Han var ellers en fant. For fjorten dager siden lystes det til egteskap for ungkarl Morten Paalsen og pige Ane-Sofie Ridal . . .

„Dra te Bloksberg!“ sa Ane-Sofia for sig selv, og hun rev op en tør enerkrase og slængte den paa varmen. Det røk saa blaat og fint bortover maassaarabbene i den lyse vaarkvelden. Hun blev saa underlig stemt av slik fin blaa røk her oppe i Raufjeldet. Hadde hun bare hat han, hun var glad i her nu. Haaledø! Og den Ane-Sofia var glad i nu, hette Per Ors. Han var søllat fra Os. Per Ors og hun hadde danset en hel nat sammen paa en gaard i Brækkebygden, og saa hadde de lurt sig ind i fjøset hans Iver Nilsa paa morgensiden og kysset hverandre. Ane-Sofia lo mot varmen. Hun var saa rabalsk ikveld. Vaarkvelden var godveirsfin; nedi dalen stod bjørkeskogen brun og varm, og sneen tinte saa det sildret og randt rundt omkring varmen . . .

Hun blev rent vemodig tilsinds, og igjen tænkte hun paa søllaten fra Os. Han fyldte tre og tyve aar den tiende august; og slik mundering som han hadde, det var bare som en saa sjølve kongen.

Igrunden var ikke Ane-Sofia netop saa glad nu, for hun skulde træffe han Morten Paalsa

ikveld. Hun gruvde sig. Var han rik, saa var han styg ogsaa. Han var saa styg, at fisken daua naar 'n saag nedi vatnet. Var det saa sandt at nogen visste utvei for at bli kvit den fæstemanden, saa skulde hun rive serken sin i to og gi bort den ene halvdelen.

Ane-Sofia kjendte „grædendes taarer" i sine øine, og „kjærlighedens uløkkelige længsel udi sit brøst efter den rette elskede ven," som det stod i slarvevisen . . . „Gu'moren!" sa Ane-Sofia til sig selv for at muntre sig litt. Hun gjorde et rundkast ved varmen, saa mudden og skindstakken flakset kring ørene. „Hej! Hej! Hop!" Hun var saa kjipen. Hyss! Var det nogen som kom? Hun lydde indover vidden Nei, det var vel ingen, og Ane-Sofia blev glad for det.

Nedenfor hende laa et litet tjern, blaat i isen og aapent indmed stranden. I nordenden paa tjernet blev hun vâr en graabein som stod utmed stranden og drak. Ane-Sofia sprang op og hujet. „Hoj, dit fordømte svin!" hujet hun. „Vil du fole dig til helvete!" En finn kan aldrig se et rovdyr uten at huje til det. Graabeinen gjorde et hop op fra stranden og snudde det fæle ansigtet mot hende. Bæstet satte sig paa en barflek og saa over tjernet. Ane-Sofia skjønte det var en gammel varg som ikke

var folkesky. Den hadde nok revet ihjel mange rensdyr i sin tid. „Hoj, din satan!“ skrek hun og tok paa at kaste sten ut paa isen.

Nu var det nogen som hujet bak hende ogsaa; det var han Morten Paalsa som kom.

Ane-Sofia tok sig til hodet . . . det var en forfærdelig og umenneskelig tanke som slog ned i hende, en djævelens indskydelse som næsten fik blodet til at stanse i kroppen. Hun blev svett og hun blev kald skiftevis, og hun saa rødt og blaat føk som et dommedagsveir for øinene . . . Hun maatte for alt i verden bli kvitt 'n Morten. Og hun hadde aldrig i sine levedager været saa gloende glad i Per Ors som nu. Ja hun syntes han stod her og slog armen om hende; det var som han kviskret ind i øret paa hende: „Bare gjør det, Ane-Sofia . . . gjør det, gjør det, hører du, ellers faar vi aldrig gifte os . . . Vi faar aldrig barn ihop heller, om du ikke gjør det. Vær ikke feig nu, vene vakre Ane-Sofia mi!“ Hun syntes grangivelig han kysset hende ogsaa, vildt og meningsløst nu som den natten i vinter indi fjøset hans Iver Nilsa.

Hun rettet sig op. Visst vilde hun gjøre det. For aldrig i livet vilde hun følge den vindskjæve Morten Paalsa op til alteret . . . til det var hun for vakker en jente. Om hun saa

forspildte sin sjæls evige salighet, skulde ikke det ske. Nu syntes hun igjen Per Ors kysset hende. Nei det var ikke vei utenom . . .

„Ser du vargen bortafor tjønna, Morten?“ satte hun i.

„Ja, Ane-Sofia. Han er styg.“

„Sæt over aa slaa ryggen av paa 'n!“ skrek Ane-Sofia aldeles fra sig.

Det hadde ikke Morten større hug paa.

„Rend over tjønna og ta 'n, din skarv!“

„Tør itt', Ane-Sofia! Isen hell itt'!“

Hun snudde sig mot ham og knyttet nævene i vildt sinne.

„Om du itt' er saapas kar, at du tør renne over tjønna, saa faar du aldrig mig!“

Hun var hvit i ansigtet som en dauing, og fraaden stod om munden.

Morten gruvde sig . . . Han rendte nedtil landstøet og saa utover. Isen var blaa og skjør, og fuldt av varmehul i den var det overalt. Nei, dette var da svarte dauen. Han kom aldrig levende over. Det knaket saa illt i isflakene. Huff nei!

„Tør itt', Ane-Sofia!“

Han var paa graaten.

„Aa, din elendige stakkar som itt' tør flyge over en vasslok, naar kjæresten din ber dig

om det. Farvel, Morten Paalsa! Farvel! Farvel! Aa, dit kryp der du staar!“

Hun rettet sig op og lo kaldt, saa det ljomet indover vidden. Morten snudde sig igjen mot hende, og saa vakker som Ane-Sofia nu var, hadde han aldrig set hende. Hun var saa fin og staselig som en kongsdatter. Gildere jente end Ane-Sofia fandtes ikke i fjeldene. Om han saa skulde gaa sig ned og bli liggende paa tjønnbotnen, vilde han det for hendes skyld.

„Jaa-av, je tør, Ane-Sofia!“ ropte Morten, og han lukket øinene med det samme han slap sig utpaa isen.

„Skynd dig, Morten! Nu springer vargen!“ Hun husserte opmed varmen som hun var styren. „Spring! Spring!“

Ane-Sofia kastet sig ned og klemte ansigtet mot sneen, for hun orket ikke se paa. Men forat Morten ikke skulde vende om blev hun ved at rope: „Spring! Spring! Spring! Spring!“ Og det suste og ringte for ørene hendes . . . det var som det hang en kirkeklokke borte i alle fjeld og ringte: „Ding dang . . . ding dang . . . ding dang . . . ding dang!“ „Spring! Spring! Spring!“ ropte hun. Ordene slet sig løs og fløi eggende og djævelsk efter Morten ute paa isen. Han vasset paa skiene over fra

det ene isflaket til det andre. Svarte djupet saa han rundt omkring sig. „Spring! Spring! Spring!“ ropte det oppe ved varmen. „Spring! Spring! Spring!“

Da satte han i et kaldhuj og slog ut med armene. „Hjælp! Hjælp!“ Og det var som det kom to store, lodne armer op fra tjønnbotnen og drog ham ned mellem isflakene.

Vargen satte i et kaldt illslig gjø med det samme finnen blev borte, og den drog sig jamrende indover skogsnarene.

Ane-Sofia sprang op og satte i et skjærende ræd skrik. Hun prøvde at rope til Gud for ham, men det blev bare til: „Spring! Spring! Spring!“ Nu ringte tusen kirkeklokker . . . inde paa vidden, oppe paa tindene, indunder berghamrene og nedover bjørkeskogen ringte det malmtungt og ott-samt.

Hun satte paa sprang over snøfonnene indover Raufjeldet. Det løse haaret flagret som et langt kulsvart slør efter hende i kveldsvinden.

— — —

Ane-Sofia blev gift med søllaten fra Os; men av dem blev det farende fant, for alt de tok sig til, fulgte der ingen lykke med. Endda findes det dem som mindes Søllat-fantene som folk kaldte dem. Per Ors fløi støtt føre

efter veiene. Han gik i en falmet og fillet mundering og med en lang rusten sabel slængende attmed siden. Alt i ett saa han sig sky tilbake, som han var ræd hende som kom vrikkende liten og svartsmusket efter i en snauslitt finnekofte og med sæk paa ryggen.

FJØLEBU

I.

Hver søndagsmorgen, naar det var solskin og oplett i fjeldet, ruslet en stuttvoksen kar mellem viekjær og fjeldris nord i Fjølebutrakten. Han gik barhodet og i røde undertrøieærmer, brune kobberspænder blinket ved knærne, og messingholken paa knivskaftet hans lyste lang lei i solgløttene. Oppe i fjeldbannet stanset han, drog snadden op av vestlommen, tændte paa og klemte pipelokket til med høit knepp... Og tobaksrøken la sig fin og blaa bortover viekjær og maassaaflyer i den staalblanke fjeldluft. Det var den navngjetne storjæger Nils Fjølebu. Han loverte helgeklædd og i godt humør omkring ovenfor trægrænsen og saa efter rypereirene. Og desuten gik Nils og saa litt paa lyng og stein og fjeldris... for paa lyngen og fjeldriset, saa han noget saa nær, hvordan høsten og vinteren vilde bli med hensyn til kulde og sne. Han kunde ogsaa se om det blev tidlig

eller sen vaar igjen. Storjægeren Nils Fjølebu er en almuesmand som har gjort sig sjøl. Og gjort sig godt ogsaa. I sin ungdom var han en stor spillemand og en spræk danser.

Nils kom i skade for at helseslaa en hesteskjærer paa en krøttermartna i Øier, og det blev et aars tugthus for det. Da Nils slap løs igjen, tok han jenten og felen sin og strøk tilfjelds. Her paa Fjølebu holdt han til en vinter sammen med den vakre Gunhild Grønlien. Han skjøt vildren, fanget ryper og satte garn i fjeldsjøene. Gunhild og Nils levde et aar oppi røkbuen saa godt ihop, som bare to som er rigtig glad i hverandre kan det, i en røkbu ialfald. Men ut paa vinteren andre aaret, kom fegden opom Fjølebu en graa kveld, og det var Gunhild fegden vilde ha med sig. Hun faldt i uvet og sov storsøvn da tredje døgnet var omme. Nils drog selv liket paa ski-kjælke en skarsnemorgen ned til bygden. Siden har han ikke set til den siden jentene gaar. Og det er ikke noget rart i det, naar den gildeste jenten som har traadt paa Guds grønne jord har været hans til sidste stund.

Han har bodd for sig selv i Fjølebuen i tyve aar nu. Hver lørdag drar han nedover til bygden for at hente aviser og mat paa buen hos

Hans Matisen. Nils tar det han trænger hos Hans Matisen, krutt og hagl og traad til fiskegarn. Og til gjengjæld kjøper kræmmeren fisken og vildtet, som Nils fanger. Ved Nytaarstider gjør de op, og efterpaa opgjøret blir Nils bedt ind til madam Matisen paa en hjertestyrkende med topsukkerbit efterpaa.

— — —

Hver sommer, en maaneds tid før rypejagten, faar jeg et langt og utførlig brev fra Nils. I det gjør han rede for rypekullene rundt omkring i fjeldet. Han har opsalvert alle frostnættene utover vaaren og sommeren. Nattefrosten er Nils ille ved, den gjør mere skade paa æg og rypekyllinger end nogen tror. Hauk og anden skadefugl har ikke Nils større imot, for den slags fugl hører fjeldet til. Om det ikke var en rovfugl at se, vilde det bli ødslig og livlaust indpaa vidden om vintrene.

Iaar underrettet Nils mig om, at en ny jæger vilde komme til Fjølebu paa jagten. Nils hadde faat bud fra ham gjennem Hans Matisen, og saavidt Hans Matisen kunde skjønne av maalføret, maatte fyren være en svenske. Og det hadde sin rigtighet .... for fyren var hestehandleren Jon Trim, den gladeste og eventyrligste svenske jeg har støtt paa. Han er født i selve Gefle. Vi er gjevnaldrende, og vi

har med aars mellemrum truffet hverandre flere ganger. Han er en av de faa her i verden, som skimter et blaat eventyr bortenfor alle fjeld. Han har nu sagt hestehandelen farvel, for nu har Jon faat sig en fæstmø, som har baade gods og guld og grønne skoger. Hun er ogsaa fra selve Gefle, og Jon blir vel for hendes skyld aldrig hestehandler mer, det han er født og baaren til som ingen anden her paa jorden. Han var et syn, naar han i store skaftestøvler og som støpt i skindklærne kom leiende med en svart skrikende gragamp gjennem den trange Litt-gaten paa Røros. Han saa ut som et heltesagn fra gammelkongenes tid. Paa skogen i svarte Nord-Sverge fandtes ikke den tømmerkjøreren som Jon ikke hadde snytt. Han var ellers en ren storing i alt som angik stive indtægter. Jon hadde ogsaa alle kjæltringens gode og udmerkede egenskaper. Traf han en fattig tømmerkjører, som drev med en utmagret skottgamp og ikke saa utvei for et ret og realt hestebytte, tok Jon og byttet med ham uten mellemlag i en spræk unghest. „Hør, din lusfattige haverbonde, vi byter!" sa Jon. „Nog raaker jeg vel en tok som levner mig fortjenesten igjen, vet jeg!" Syntes saa den arme bonden, at det var aldeles urimelig og over alle grænser, truet Jon ham til at tie, ellers

vanket det juling. Naar Jon Trim drog omkring med hestedriften sin, gik han halve milen og sang saa det ljomet i skogen. Han hadde en røst som fik folk til at staa ute paa tunet og lye, naar han drog forbi med hestedriften.

— — —

Nils Fjølebu møtte iaar nede hos Hans Matisen. Han stod med snadden i munden og stødde ryggen mot stue-noven, og saa efter mig da jeg kom. „Held paa kjem?" sa han, og syptet tørt. Han var veirbitt efter sommersolen, for solen har skinnet saa blankt i fjeldet i hele sommer. Hans lange guldhaar hang krøllet ned paa halsekraven, det var blakt det ogsaa av fjeldsolen. Nils var ellers som før og stod ret op av sine lange skaftstøvler.

„Vi lyt forte os!" sa han og slængte matsækken paa ryggen. „Fjølebuveien er lang naa som før!" la han til. Han stod og saa ned og stødde sig paa krokstaven, som tænkte han paa noget alvorsamt. Han tænkte kanske paa den skarsnemorgenen, han drog kjæresten sin som lik nedover fra Fjølebu, for den gangen var vel Fjølebuveien verdens læng ste vei.

„Vent litt, Nils!" ropte jeg. „La mig faa bytte trøie før vi drar avsted!"

En skøieragtig flir glir over Nils's nyrakete ansigt.

„Du skal slettes ikke gjøre det for min skyld!“ svarer han.

Jeg maatte ta krokstaven og dænge ham litt for slik vrien kjæft.

Nils liker saa urimelig godt at bli dængt litt, naar han har gjort sig fortjent til det. Han bad om forladelse og lovte at hoppe ende iveiret syv ganger, ifald han kunde slippe paa mildeste maate. Og saa lover han, at det skal være sidste gangen han steller sig saa ilde. Nils soner da sin brøde med at hoppe syv ganger iveiret utenfor krambuen til Hans Matisen, saa det skrangler i matsækken hans og dundrer i tunet.

Vi gik til den første kvilestenen uten at si stort til hverandre. Jeg blev andagtsfuld ved igjen at gaa høifjeldet imøte, det var som jeg gik i sol og søndagslys... for et langt aar var gaat siden jeg sidst gik denne stien og trødde paa den svarte fjeldjorden og de slitte graastenene som er fulde av ridser efter skonudd og hæljern. Vi skal ikke syte saa længe det findes en sti i landet, som ikke er blit ombygget til kongevei og ufremkommelig for folk tilfots paa grund av automobiler. Vi skal være glad i den stenete stien som snor sig gjennem ulændet og op til fjelds .... for der

er endda en og anden, som faar varsel fra selve skogen og ødemarken om at nu er vaaren paa vei ditop med sneløsning og susende tøivind i liene og tiurspil i solguldet indpaa furumoene, og tung fossedur i vassdragene; eller at nu lakker det til høst med det store farvespil i røslyngen, og aaspen som laagebrænder i blaat fjeld om kvelden, og det er svarte fjeldvatn i dalstrøkene og stængte sæterdører oppe paa vidden, der et skudd dundrer nu og da i den klare fjeldluft, og en liten graa røkstrime stiger op over dvergbjørksnarene og blir borte i veirdraget.

Oppe i fjeldet hadde frosten alt saa smaat tat paa at skyve stenene litt op og ned i jorden, myrene ser ut som kjæmpestore og rustne jernplater, og maassaaflyene graaner langs snøfonnene, som har ligget sommeren over og er svartstripet av jord og sand som er blaast indover dem.

Hunden drar stridt i bandet. Han vil løs. „Naa, Re, ta det med ro! Husk paa det blir seige dager for dig naa!“ sa jeg. Ogsaa Nils prøvde paa at gjøre Re forstaaelig, at det er bedst at spare sig til det tar paa at smelde imorgentidlig. Nils lutet fremover staven og tok lange steg. Han kjendte hver sten og hver eneste skosaale jord. Og det er som den gamle

jæger gaar og stirrer jord og sten gjenkjendende ind i øinene. „Hvordan har du det da, graasteinen min?“ spør Nils indmed sig selv. „Haaper du har helsa!“

Ved den første kvilestenen oppe i lien, stanset vi og la fra os sækkene paa veikanten; vi kløv støle i lemmene op paa stenen og satte os. Stenen er fuld av navn og aarstal, som kvilende jægre og andet fjeldfarene folk har ridset ind med tolleknivene. Nedenfor os ligger dalen og lien i halvmørket. En lampe blir tændt og skinner rødt ut gjennem et vindu paa en stue borte i andre lien, og Rødalselven ligger som en diger blank sølvtraad mellem berghamrene nord i Røfjeldet.

Vi gik igjen, og Nils var mer faamælt end ellers. Han mindtes kanske igjen hende som fulgte ham hitind i ødemarken for at være hans til evige tider. Hvad gjorde det saa om den gamle Fjølebuen var skral og lavrøstet, om det trak fra væggene og snedde ned gjennem ljoren . . . Ingenting . . .

I to timer gik vi efter hverandre, og maanen kom op, høstmaanen . . . den ser ut som en helt anden maane, end den som lyser for os paa de andre aarstidene. Høstmaanen stiger op bortenfor alle fjeld og alle hav, og den glir rød og gloende inde i et fjernt staalblaat rum.

I sørenden av Fjølebutjern skjøt Nils varselsskudd. Vi stod og ventet en stund paa svarskudd fra Fjølebuen i nordenden paa tjernet. Nu lyste det fra en bøssepipe. „Naa kjem vel smelden snart og!“ sa Nils og lydde over vatnet. Paff... Det var Jon Trim som svarte. Han kom for et par dager siden, og Nils hadde sat ham til at hugge ved og holde kaffen istand til vi kom. Han skulde ellers skrive brev til sin fæstmø i Gefle. Hverken Nils eller jeg har set Jons fæstmø. Hvem vet om hun ikke vilde være farlig for et ilde medfaret menneskesind.

Jon stod og hugg ved paa en rot utenfor budøren saa flisene drev. Han hadde ikke husket paa at hugge natteved, før han hørte varselskuddet bortenfor tjernet.

„Aa har du bestelt, din lathund?“ sa Nils.

Han strøk sækken av sig, tok den i ene haanden og smøg ind budøren.

„Aa jeg har bestelt? Jeg har skrevet brev aat min fæstmø, vet jeg!“ svarer Jon Trim.

— — —

Nils vækket os før solen randt imorges. Han har været tidlig oppe, kokt kaffe og stelt med hundene. Vi sat i halvsøvne paa brikskanten, søp kaffe og drøftet jagten. Nils hadde ogsaa set paa veiret. Idag vilde det bli solskin

og oplett inde i fjeldet, mente han. Og Nils sitter og stirrer paa tollekniveggen, det har han altid til vane at gjøre, naar han tænker grundig over et eller andet.

„Naa vil jeg si dere karer, at dere faar skyte godt! Vi skal ikke ha nogen skaskyting, har jeg tænkt!" sa han.

Nils er selv en fin-fin skytter, og det han først og fremst forlanger av en ret jæger, er at han ikke skaskyter.

„Jojo, men!" svarte Jon i helt andre tanker. Han fandt frem brevet, han hadde skrevet til sin fæstmø igaar og læste det over igjen. Nils gløttet paa snei bort paa ham. „Naa faar du slaa fra dig den der svenskførkja ei stønn!" satte han i til Jon. Han stirret med et øie gjennem bøssepipen. Hundene tok paa at pistre og bli urolige, de ulet og bjeffet og vilde ut, og Re satte i et kvin, da jeg slængte geværet over akselen og aapnet budøren.

Blaakaldt i fjeldet; det glitret i frossen lyng, det blinket paa svaberg, og Fjølebubækken mumlet over smaasten og sandbotten. Høsten var kommet tilfjelds.

Opover fjeldet bar det, og vi gik og vasset myr og frøs litt, men solen hadde alt guldforgyldt Fjølebutoppen og steinvarden deroppe. Snart saa hele Fjølebufjeld ut som et skinnende

guldfjeld. Nils vred en finger rundt i munden og holdt den iveiret for at faa greie paa hvorfra veirdraget stod. Enten han gaar efter fugl eller storvildt, gaar han nødig med veiret. „Gammelskytterne var nøie paa det!“ fortæller han og stirrer langsynt indover vidden. „For gammelskytterne som ikke hadde andet end arbuster og luntebørser slap at staa milevis unda og husere.“ Han smaaler og rusler sørover. Jon tar veien østover. Han gaar mot Kjølen, mot Sverge og Gefle .... for det er som den fæstmøen i Gefle sitter derborte og holder længselen og uroen oppe i ham. Hans uro er den gode uro, den bedste i hele verden. *Jeg* gaar som Arnljot Gelline mot vest.

Første skudd. Og tre ryper. To blir liggende stendøde i kanten paa en myr, men den tredje flakser med knækt ving, som den drar utspærret efter sig i fjeldriset. Den flygter med dødsangsten i sig, og dens røde og friske blod drypper varmt ned i fjeldris og visne straa, det er som den graater blod, store røde taarer. En fin og graaspraglet ung rype .... og den har bare levd en liten stutt fjeldsommer, de fagre døgn med blankt dirrende lys deroppe mellem snefonnene er forbi, og livet er ogsaa

arbust: armbrøst.

forbi . . . . vesle fine ungrype, du er det vakreste og reneste som Vorherre har skapt.

Nu skal du dø. Og det er som den graater og roper i dødsangst paa hjælp, for den vil ikke dø, tør for alt i verden ikke dø . . . for bortenfor døden er det ingen fagre sommerdøgn med blankt og dirrende lys oppe mellem snefonnene, det er bare mørke og kulde og evigheten.

Jeg slængte bøssen til akselen og gjorde det av med den og med dødsangsten. Og ungrypen i Fjølebufjeldet laa paa likstraa. Jeg blev staaende længe paa knæ i fjeldriset og holde den. En graa hinde trak over de svarte glinsende øine, og dens lille hode laa let i haanden min, men dødt og trist. Og stilheten blev saa stor omkring, det var som alt stod og lydde . . . for det hadde hændt noget i fjeldet, det var et liv som sluknet nu netop. Saa hørte jeg Jon skjøt i øst og Nils skjøt i sør. Fjeldryggene laa rundt vidden som en stor stengar, og solen skinnet sølvblankt paa dem. Jeg reiser mig og gaar op paa en fjeldryg. Re tvinger jeg til at følge hak i hæl. For den lille døde fjeldrypen spolerte aldeles jagtglæden for idag. Jeg lot rypen ligge igjen efter at ha dækket

den til med røslyng og mose, og dens grav derinde paa vidden er hellig. Jeg vil op i det sølvblanke sollys oppe paa fjeldryggen og faa min sjæl gjennemlyst, for det er en liten skygge paa den efter et mord.

— — —

II.

Nils Fjølebu staar fundersam bortmed aaren og tænder paa pipen med en glo, som han napper ut av varmen med bare fingrer. Han har ellers sit eget snit med at nappe glør ut av varmen. Først staar han en stund og stirrer med det ene øie paa gloen nede i eldmørjen, gjør saa et durkdrevet grep og tar den med lynets fart og lægger den op i pipehodet, slænger i fingrene og røker . . . bap . . . bap . . . bap . . . Saa spytter og smaasnakker han halve ord mellem hvert drag. Naar saa den fuldvægtige skraatobakken ryker godt og jevnt, knipser han gloen av. Nu kan Nils gaa halve milen indover fjeldet, prate og spytte og holde varme i pipen. Jon Trim prøver at efterape ham om kveldene . . . men for det første har han ikke det medfødte handlag som skal til, desuten vil det gaa mange aar før han faar den øvelse som Nils har. Jon har ellers

gode gaver for alt mulig. Han har læst bøker i lassevis, men mest romantiske og eventyrlige romaner. Naar alt kommer til alt, er vel Jon den lærdeste hestehandler paa jorden. Men Jon sier, at i lærdom er han ikke saa meget som lillefingeren av sin fæstmø . . . Hun læser tysk med det ene øie og engelsk med det andre paa en gang. Det er bare en ting han er flinkere til, og det er til at synge.

„Bap! Bap! Vi faar mest prøve storfisken inat!“ sier Nils og steller med gloen i pipen.

„Men er det lovlig, Nils?“

„Her oppi fjeldene er alt lovlig!“ Nils spytter alvorsamt. „Vi har bare én lov her, og den har vi laga sjøl, hjemmegjort altsaa, men god for det. Gjør hver mand ret og skjel! staar det i den. Vi prøver at holde den saa godt vi er istand til!“

„Jævlar i luften, er inte det en mycket bra lov!“ sætter Jon Trim i og farer op fra briksen. Han hugger tollekniven ind i buvæggen.

Nils tar ut en bundt gul-fet fururot, som har hængt paa en røksvart aas opmed ljoren. Han soper røk og sot av bunten med hændene, lugter paa den og smaaflirer.

„Fin ljøsterved!“ Han drar den stramme furulugt i sig med stort velbehag og smatter.

„Helsebot, sju!“ Han slaar lysterved-bundten mot briksekanten. Vedskiene er haarde som ben, og det synger i dem. Nils har aarsforraad av lysterved. Senhøstes drar han med øksen paa akselen ned i skogen efter fururot. Og fururoten er ellers tjenlig til mange ting. Vinters tid naar nordavinden hujer nedgjennem ljoren til Nils og sneen fyker gjennem Fjølebuvæggene, røiner det paa helsen. Og da koker Nils terpentinvatn paa en fet fururot, blander i brunsukker og super i sig... for vondt skal vondt fordrive, nu som før i tiden. Naar det staar om livet med at faa nøret op varmen, er ogsaa lysterveden god at ty til, det er bare som en tænder paa krutt, det er baade lyst og varmt i Fjølebuen med en gang, og Nils vilde ikke bytte med den gildeste herrestue. „En blir naa saa rart fuld ogsaa av terpentinvatn,“ sier Nils. „En blir brautende og overstadig nedentil, mens overkroppen ser ut som en avholds-emmissær.“ Han ler og er i humør. Saa blir han svært alvorlig igjen. „Gammal ljøsterved!“ mumler han og fingrer paa vedbundten. „Jeg tror den har hængt oppe under aasen i tjue aar.“ I tyve aar .... tyve aar er det siden Gunhild døde. Hans fine mund strir litt. For tyve aar siden ... en tidlig vaarmorgen med sol over sneen og blaa bjørkeskog i Fjølebulien ... og

en lyslett jente stiv og død paa briksen og med en vintergrøn lyngkvist fra Fjølebufjeldet stukket ind i de unge gule hænder, som laa sammenknept over barmen .... det er dette Nils mindes dag efter dag og aar efter aar. En sotet lystervedbundt oppe paa en aas ... en solstrime paa fjeldet ... en susen i kronglebjørken utenfor buvæggen ... det er alt sammen hende, Gunhild Grønlien. Vi sitter som under en dødsmesse. Vinden suser i fjeldet, bækken synger i ødet og stilheten, og en sneugle flakser med store lodne vinger over butaket.

Jon blir sittende og stirre ned for sig. Han er saa fuld av eventyr og drømme endda. Om nogen aar er vel ogsaa hans sind haardt og koldt. Den slags ting sørger aarene for, de jernbeslaar vor sjæl.

Nils reiser sig. „Fisken sætter tidlig op i bækken iaar, det blir tidlig vinter, ser det ut for.“ Han gløtter paa døren, holder i den blankslitte kroken og glaner skak i synet op i skyene. Jon snur sig bort, river op seddelboken og stirrer paa et fotografi. O, du daare fra Sverge! Vi faar haape, at Jons fæstemø er mer trofast end det staar i vor magt at tro.

„Faa sjaa!“ sier Nils og rækker frem næven. Han faar fotografiet, holder det bort i

dørgløtten og bøier sig over det. „Itte saa værst førkje dette!“ mumler han og leverer Jon det igjen.

Nils finder frem fra en hylde under taket de underligste fiskegreier, det er grovsmidd redskap som fjeldvatnfiskerer har brukt i aarhundreder. Hele fiskermunderingen drar han frem. I gamle dager saa en fjeldvatnfisker mest ut som en krigsmand.

Vi sitter i buen og venter paa det skal bli svart nat. Før nytter det ikke at ljøstre. Mørket gror op fra dalbotnen, det kommer rækende som svart skodde opover mellem aasene og driver tungt og loddent langsmed fjeldsiden.

Nils gaar først som kjendt mand. Vi gaar dugnakket som vi er ræd for at stange hodet op i noget i det tunge høstmørke. Vi hopper over dissende myr og springer fort efter hverandre paa vassblankt svaberg. En gammel storfuru staar enslig og suser indpaa moen, og det suser i viekjær og det mumler og ler bak sten og morkne stubber. Nils svinger ind paa en liten sti langs Fjølebutjern. Stjernelyset ligger og vugger sig paa de smaa baarer, og det er som de skyller sølv og guld og ædelstener iland, det er eventyret vi ser, vi staar tæt ved det. Stien langs med tjernet kaldes Trollplogfora.

Ogsaa den hører eventyret til. En gang i Ol-Paalsa-tiden drev Fjølebumanden en høstnat med at ljøstre i Fjølebutjern. Han slog lysterjernet i en fisk som var saa stor, at han maatte gaa baklængs og dra den langt indpaa vidda før han fik spolen paa den op tur vatnet. „Aa vil du ha Fjølebumand for at jeg faar slippe igjen?“ spurte fisken. Fjølebumanden stod en stund og tænkte sig om. „Ja, om du vil dra plogen min, saa jeg faar pløid op vidda til aaker, skal du faa slippe igjen!“ sa Fjølebumanden, for det trodde han var uraad for en fisk at faa gjort. Fisken gik ind paa vilkaarene, og saa tok Fjølebumanden og la den største oksesælen han hadde paa fisken, spændte den for plogen og til at pløie. Og avsted bar det langs Fjølebutjern saa varmen drev unna plogjernet og jorden veltet op. Fjølebumanden tvikutet bak plogen alt han var kar om, for slik plogokse hadde han aldrig hat før. Da de kom bort i nordenden paa tjernet, og de skulde over Fjølebubækken, snovde Fjølebumanden i en sten og blev liggende saa lang han var tvers over bækken. Med det samme randt solen, og det gik med Fjølebumanden og fisken og plogen som det støtt maa gaa for sig i eventyret, det blev til sten altihop. Fjølebumanden ligger den

Fjølebumanden: trollet i Fjølebufjeldet.

dag idag paa magen tvers over Fjølebubækken, som har maattet grave sig frem bakenfor hælene paa ham. Fisken ligger som en lang aasryg langt oppe i lien, og plogen er en kvitstenshammer midtlies. Naar solen skinner om sommeren, kan en se det blinker lang lei paa vendfjølen og kniven.

Midt i tjernet ligger en liten avlang holme med en liten bergtop paa midten. Holmen heter Trollholmen. En sommernat skjøv stortrollet i Raufjeldet storbaaten sin ut fra sørenden paa Fjølebutjern for at ro over til Solhogna. Hun sat oppi Fjølebufjeldet med kvit nystrøket forklæ i fanget og ventet paa ham. Men Svartfjeldtrollet som sat gammelungkar paa gaarden sin vest for Kjølen, var ogsaa forgapet i Solhogna. Han hadde nifridd til smaajenta i mange tusen aar, men bare faat nei. Og da stortrollet i Raufjeldet kom roende over Fjølebutjern, fik Svartfjeldtrollet en vildrensskytter til at skyte en sølvknap over troll og baat. Men da det lyste av flinten paa bøssen, satte Solhogna i et vildt oj. Stortrollet og baaten størknet til sten. Vildrenskytteren fik som løn for niddingsverket alle kobberskillinger som Svartfjeldtrollet hadde i vestlommen. Og trollet var ikke netop noget lægdslem. For

det var en stor kobbergruve nedi vestlommen til Svartfjeldtrollet.

Solhogna sitter endda oppi fjeldet med kvit nystrøket forklæ i fanget og stirrer nedover mot Fjølebutjern.

Under en vindskjæv kronglebjørk lægger vi fra os bakmeisene og fiskegreiene. Her er en urgammel eldstad. Tusen kvistvarmer har gjennem aarhundreder brændt et dypt hul ned i selve fjeldknausen . . . det er som ættene har sat sviemerker efter sig i selve fjeldet.

Nils gaar igang med at rive op ener til natvarme. Han huserer som en slagbjørn borte i kjærrene, busker knækkes og røtter slites op saa jordspruten staar. Saa kommer han trampende med fanget fuldt av brændsel. Om litt brænder det igjen paa den gamle eldstaden. Natduggen paa bjørkekvisten glitrer og lyser som sølv og diamanter, og den gamle kronglete fjeldbjørken staar i det røde eldskjær som et træ i Edens have, et av de trær Gud selv skapte paa den tredje dag.

„Her er guda godt at vara!“ sier Jon Trim.

Støtt ligger Jon under for sine stemninger. Han kan aldrig bære noget paa en lur og indful maate.

Kaffekjelen hænges i en kjep over varmen,

og Nils har kaffe og fiskeskind med paa et stort oksehorn.

Det er saa stor uro i fjeldet en septembernat . . . det er som mennesker og dyr og fugler er paa vandring, det tasser og gaar alle steds i fjeldriset og bortover maassaaflyene, og det snøfter og stønner tungt langs vand og myrer inde paa fjeldvidden. En kan bli staaende med ansigtet vendt mot vidden og lye en slik nat igjennem, lye efter rop fra en, som netop inat efter mange aars taushet vil finde paa at kalde paa en . . . gjøre en gal . . . drive en fra sans og samling . . . . Og det tasser og gaar i maassaa og i myr, det snøfter og det stønner, og oppe i luften hører en tunge vingeslag av fugl som prøver at ta sig frem i den svarte nat.

Nils lægger fuld køluen med fururot, napper en glo ut av varmen og putter efter, og saa svinger han køluen i luften, saa varmen slaar ut i røde luer . . . det er som Nils staar og vinker med varmen til nogen som sitter oppe mellem snebræene. Saa stiltrer vi os langs bækken for at lyse efter storfisken. Nils holder varmen utover vatnet, og det er saa lyst at vi kan se sand og smaasten nede paa botnen. Selv den ellers saa livsglade Fjølebubækken har faat en anden tone inat, det er

som den klager saart og stille nedover myrene. Høsten er kommet, og snart muller fjeldbækken sig selv ind i den lange vintersøvn.

„Her! Her!“ Nils staar og vinker til os. „Her staar en ordentlig rugg!“ Han svinger varmen over et skval, og det ryker ramsvart tjærerøk op fra køluen som tar paa at bli gloende. I skvalet ligger en stor ørret med glinsende sølvskjæl. Han staar mot strømmen, stærblind av varmen, og vatnet kruser sig hvitt langs sidene ... Fisken ruver aldrig saa stor og fet, som naar den staar paa skval med køluvarmen over sig ... den er saa fin og vakker da, at en mest synes det er synd at støte lysterjernet i den, for det kjendes som en med vilje tar og slaar istykker noget som er dyrt og skjønt.

„Ursäkta!“ sier Jon Trim, og han tar og slaar lysterjernet i den. Ørreten gjør et hop ret mot strømmen, saa Jon stuper efter ut i bækken og blir staaende paa knæ i skvalet, men slipper ikke taket for det. Og det blir et ordentlig basketak saa vatnet spruter. Han ser ut som en sjøorm, det siler og render av haar og klær, og øinene lyser svarte i lystervarmen, mens han sværger paa svensk og knaar bækken opover ... Endelig faar Jon bugt med ruggen. Vaat ind til skin-

det kommer han vadende iland med den i fanget.

„Hoj, storfisk!“ roper Nils. Han blir staaende og veie den i armene. „Dette blir god rakefisk!“ lægger han til og smaaknægger med snadden mellem de slitte tandstumper.

Den natten blev mangen stor rugg hevet op av Fjølebubækken, endda Jon maatte sitte halve natten borte ved varmen og tørke sig. Han hængte skjorten over en gren i bjørken, saa sat han som en vildmand med føttene dradd opunder sig indmed bjørkelæggen og stirret indi varmen.

— — —

I graalysingen gaar tre lysterfiskerer efter hverandre med hver sin bloete fiskesnik hængende over akselen . . . . de gaar fort Trollplogfora sørover langs tjernet og svinger nedover til Fjølebu. Over Fjølebufjeldet, som ligger blaat og sålrygget i øst, skinner dagranden som en lang, blankslipt ljaa.

VINTERNAT

Nord i Stenberget ligger bærsene og sover i fuld mundur indtullet i gamle saueskindsfelder. Vinternatten er kald og stappmørk, de sotete graastensvæggene i Stenberget tar paa bli isete og lodne av frostrim. I to maaner har smeldkulden staat paa. Himlen er hard og blank som is, og solskiven ruller glorød indi fjeldet, fra den staar op til den gaar att-om igjen. Indi Svenskfjeldet frøs en fant ihjel forrige torsdag, og Mons Hansa kom igaarkveld kvit i ansigtet og med ski paa benene like ind i Stenberget — han orket ikke at faa spændt dem av sig.

En og anden gammel-bærse laa med den røde topluen dradd nedover ørene og træskoene paa indi skindfelden og gjespet og undredes paa hvor mange klokken var ... for naar en blir gammel, faar en ikke sove hele natten, og det blir studsli naar det er saa kaldt, at en ikke

bærsene: berggesellene, grubearbeiderne.

orker staa op og tænde paa pipen. Nede ved døren prøvde en gammelbærse at faa fyr paa pipen inde under skindfelden, men han fik røken i vrangstrupen og blev liggende bare og hoste.

Henning Enarsa laa ogsaa under skindfelden og kaldgjespet indi feldhaarene og undredes paa hvormange klokken var, men næggu om han hælet. Han hørte Bærje Orsa ogsaa var vaaken og laa og kaldgjespet. Bærje var nu støtt saa skamfrossen. Han var snart bare spikkekjøttet. Om Henning hadde været værsønnen hans Bærje, skulde han tat og sat en hæmpe att-i nakken paa gubben nu og hængt han op indpaa stabburet, saa gauken fik gøli over ham. „Hi! Hi! Hi! Hi!“ Henning kunde ikke dy sig. Han maatte le. Haaledø om han vilde ligge her længer og høre paa en hel hop med gubber, som laa og kaldgjespet omkring ham midt paa svarte natten. Henning Enarsa slængte felden brændkvasst op til væggen og ruslet barføtt bortover gulvet. Han lette sig frem mellem bord og bænker, famlet med ene haanden langs kanten paa vasstønden, skubbet en melk-kagge tilsides og snublet i huggestabben.

„Førtære aa lel!“

Han lette efter topluen sin nede paa gulvet, fandt øksen i steden og hugg den i stabben saa det dundret i Stenberget.

Nordatrækken stod kald ned gjennem skorstenspipen, og det var iset og haalt paa gulvet omkring vasstønden. Han ruslet bort til vinduet, stod litt som et troll i graalyset, som sivet ind gjennem de smaa og overfrosne ruter. Nu frøs vist kviksølvet. Han drog op tollekniven av sliren og tok paa at grave hul i isen paa ruten. „Aa, før tebola aa lel!“ Kniveggen grov som en klo paa ruten. Han kek ut med ene øiet gjennem hullet i isen. Det var tidlig endda, dagstjerna stod lavt paa himlen, og maanen var oppe nord i fjeldet.

Bærje Orsa reiste sig paa albuen og stak trynet ut av felden.

„Er det du, Henning?“ kviskret han.

Henning Enarsa og han var ældste bærsene, og Henning var ældst av de to, han var langt over otti. Han brydde sig ikke med at svare Bærje.

„Tullfarre!“ sa han bare, og lette efter staldlampen sin. Han fandt den borte ved skorstenen, strøk av en fyrstikke paa skorstenshellen og tændte.

Nu sov kjønnan i Kjurrudalen, og bjørkeskogen hadde staat sølvkvit i to maaner snart. „Hugsamt!“ I fjeldet var det hugsamt enten det var vondveir eller smeldkaldt.

tebola: tilstand. — **kjønna:** tjernene.

Bærje Orsa brettet felden bedre omkring sig og prøvde at faa sove igjen. Han hadde sittet længe oppe igaarkveld og læst i Lutheri Skrifter. Han var stiv i barnlærdommen sin, men det var ikke Henning Enarsa, tænkte Bærje og prøvde at blunde.

Henning pirket vekebrand med knivsodden og tørket kniven paa trøiærmet, og smaa ild-draaper dryppet fra tjærelampen ned paa gulvet.

Hver morgen mens det endda var mørkt og de andre sov, brukte gamle Henning at gaa op i stalden og stulle for sig selv. Han fóret gruvgampene, baade sin egen og andres gamper, ruslet saa ind i Stenberget igjen og nørte op varme i ovnen, og satte kaffekjelen over. Naar det blev varmt i Stenberget, sovnet alle ihop, ogsaa Bærje Orsa sovnet da.

Henning hostet og gik kvasst mot døren.

Han fik ta sig en tur op i stalden inat og-saa .... for det var synd paa gampene, som stod sultne og ventet paa mat. Ved døren stanset Henning som snarest, holdt lampen op over Ellen Bergstu-jentes seng og lyste paa ansigtet hendes. Hun laa lita og mørklett med skitne hartjafser utover ansigtet.

„Tufs til førkje!“ sa han. „Ho der skal naa vel væra ei gild væglus aa ligge med!“ la han til. Nei da var jentene i den tiden han

var ungdom anden stas, da var de lyse og fagre som ungbjørken jonsok. Henning Enarsa gjorde sig brei og svær . . . det var som han svall ut indi skindtrøien, naar han mindtes den tiden. Stor spot og skam vilde det være at staa brudgom i fuld mundering att-med en slik underjording. For Henning Enarsa hadde staat brudgom i kongens klær, kapteinsmundering var det og. Han hadde faat den av kapteinen sjøl. „Ta den i Guds navn, du gutten min!" hadde kapteinen sagt og klappet Henning paa akselen. Ja, den kapteinen var mye til mand.

Henning kjendte sig saa underlig tilsinds. Han svælget noget og gik benest ut.

Munderingen laa nu i den blaamalte kisten hans oppe paa Enars-loftet. Over et par mandsaldrer hadde den ligget der. Sigrid var død for længe siden, og han var blit saa altfor gammel og kroket til at gaa i kapteinsmundering. Han hadde mangen gang tænkt at ha den paa sig og gaa til kirken i den en søndag, men det var ikke blit noget av det heller. Men blev det ufred og det røinte paa . . . . ja da maatte han vel ha paa sig kongens-klærne og bli med. Synd at gammel-kaptein var død og begraven, ifald det bar løst. Haaledø for en skyssføring han vilde faat paa svensken. „Hi! Hi! Hi! Hi!" Henning Enarsa gik opover

mot stalden, ristet paa hodet og smaalo. Han syntes se svenskerne ta sprang hjematt igjen som store saueflokker, naar de fik se gammelkaptein kom sættende.

Snoen svidde i ansigtet, og ørskjægget rimfrøs, saa brændkaldt var det. Nordlyset blaffet op og ned paa himlen, og stjernene randt. Henning rev op stalddøren med et rykk, og Svarten homret. „Hører du er sultin sju!" sa Henning. Han blev gaaende og rusle i stalden. Først ristet han høiet godt op i krybben, løftet vassbøtten oppi og skvalet med haanden i vatnet. „Drik naa, Svarten!" Han blev staaende og karve rultobak i pipen, tændte paa med tjærelampen, og strøk toppen fra øinene paa hesten. „Tysam gamp!" sa han til sig selv og saa godliende paa dyret.

Indi halvmørket længer borte i den store verkensstalden homret det sultent, og et stort magert hestehode kom frem over krybben. Øinene blunket blaasvarte mot lyset.

„Er du sultin, fussgamp?"

Henning Enarsa tok pipen ut av munden og tørket sig om haken.

Stor synd var det paa dyret. Aldrig blev det passet, men drevet med tunge stenlass i gruven, blev det. Og halt var det ogsaa. Hen-

fuss-gamp: tater-gamp (av fusse: tater).

ning drog høisækken efter sig paa slæp indover staldgulvet. Han gjorde det som han hadde gjort hver morgen i hele vinter: Han la fuld krybben til fussgampen, endda han hadde daarlig utkomme til at fóre andenmands dyr. „Æt no, fussgamp!“ sa han. „Enarsa-høiet bruker være godt!“ Og han tøiet sig over krybben og lyste med staldlampen ned i fotstoet. Hm! Hesten hadde vist stygvondt i bakfoten, hoven verket, det var greit at se. Fussen skulde hat stryk, saa han hadde mindtes det for han skamskodde hesten sin. Fy vøle for framfærd! Henning blev staaende med hodet paa snei og fundere. Han var saa fortærendes harm, at han kunde ikke faa sagt det. Fik han se fanten fare uvittig fram med dyret idag, saa haaledø! „Æt no, fussgamp!“ Han klappet og strøk den under fakset.

Maanen holdt netop paa at gaa ned i nord i fjeldet, nordlyset sluknet, og dagen laa skinnende blank over aasen i øst.

Bærje Orsa môl under felden, og Ellen jente sat paa sengekanten og drog stubb-læggene paa sig, da Henning kom ind fra stalden. Haaret hang tufset utover ansigtet. Hun gjespet og satte neglene ind i de grove strømpelægger og drog dem paa sig.

„Vælt dig nedpaa-att førkje-tugge!“ sa Henning Enarsa.

Han gik fort bortover mot skorstenen og satte lampen fra sig paa skorstenshellen. Og saa tok Henning paa at stable op ved under skjærjernet, flækket næver og tændte paa med lampen. Men Ellen jente gjespet, karret haartjafsene fra øinene, og rapet mellem gjespene. Stubblæggene vart hængende ute paa tærne. Orket ikke dra dem paa sig. Hodet seg ned mot den skitne dynen, mens hun i halvsøvne velsignet Henning Enarsa som nørte op varmen for hende og satte kaffekjelene over. Hadde Henning bare været ung og spræk igjen saa . . . Og Ellen sov. Ljøsken fra varmen flakket som mat solskin paa de mørke ansigter, som stak op av skindfeldene borte paa sløene. Isen paa væggene i Stenberget tinte, dryppet og sildret gjorde det fra sten til sten som inde i en berghule i sneløsingen om vaaren. Henning stod med ene foten oppe paa skorstenshellen og vendte ansigtet mot varmen. Han passet tyve kaffekjeler. Hadde paa kaffe og fiskskind og salt. Snudde sig med pipen i munden og stirret bortover sløene. Folk trængte søvn. Var saa det ja. Han drog pusten tungt.

Igjen ruslet Hennings tanker avsted nedover tiden. Og de lette sig fram gjennem

mange og sorgsamme aar med strid for daglig brød, til de slog sig ned i nogen sollyse sommernætter med grøn skog og gyldne blommer opunder snefonnene. For nætter! Han mindtes en jente som kom springende med hodetørklæet i haanden, raksterveien opover Øvenlien. Hun stanset. Hun lydde efter en hestebjølle oppe i aasen. Hørte den, og satte i en fjeld-trall saa det sang og ljomet indover lyse løvskogen. Henning Enarsa stod som han sov att-med varmen. Topluen hang sidt ned mot ene øret, og Hennings hvite haar laa stridt som grovt tagl ned over akslene. Han saa ut som et lurvet fjeld-troll.

En liten rød solstraale prøvde at bore sig gjennem isen paa en rute, men isen var tommetyk idag, og solstraalen boret og boret . . . for ind i Stenberget vilde den. Hver morgen pleiet den smette ind gjennem denne ruten og sætte sig op paa en aas under taket derinde, og den var støtt jussom saa inderlig velkommen. „Sjaa den vesle solstraalen!“ brukte Henning Enarsa si. „Han kjem kvar maarra, og saa unders vakker som han er, saa fin og saa blank som guld!“ Og solstraalen boret og boret i ruten. Idag var det tusen umulig at faa hul paa den digre isen.

Henning Enarsa snudde sig gang paa gang

for at se, om den vesle solstraalen snart kom stikkende, men han saa ikke noget til den idag. Jo nu kom den, fin og tynd som guldtraad. Henning Enarsa lysnet op i synet. „Op, kara!“ ropte han. „Naa kjem sola!“

Ellen jente fór ræd op fra sengen. Hun hadde forsovet sig for hun hadde drømt om kjærligheten, og det var inderlig godt at sove, naar en drømte om den. „Er alle kjelene opkokt, Henning?“ ropte hun og sprang bort til skorstenen, der tyve svarte kaffekjeler stod paa hellen og dampet. „Har kokt alle naa sju!“ svarte Henning godslig. Han sat og søp brændvarm kaffe av skaalen og tygget brunsokker med slitte tandstumper.

— — —

I middagskvilen stod Henning Enarsa ute i stalden og bladet i nogen pengesedler. Det hadde været lønning idag, og Henning hadde tjent stivt denne maanen ved verket. Henning reknet og reknet pengesedlene. Fingrene hans var saa store og uvante til den slags. Hvordan han reknet og ikke reknet sedlene, fik han det ikke til at stemme. Han visste tilslut ingen anden utvei end at lægge pengesedlene side om side i vinduskarmen. „Nei, saa pene penger!“ Han tællet sedlene ved at sætte pekefingeren paa dem. „En—to—tre—fire—

fem—seks—syv!“ Han tællet sedlene fra den andre enden ogsaa. „Syv! Sytti kroner!“ Hadde tjent stivt ja denne maanen ved verket. Han blev staaende længe og se paa sedlene. Hugsamt at se saa mange penger. „Hugsamt! Hugsamt!“ smaasnakket han for sig selv. Saa vart Henning styggelig alvorlig. For det var ikke bare glæde heller med pengene. Han hadde stor skuld paa buen hos Nils-Ola og sparebanktermin og herredsskat til lensmanden og stor rekning hos høihandleren nede i dalen. Sytti kroner blev snaut. Hadde gaat meget hestefór denne maanen. Fussgampen hadde været sulten. Han taalte ikke se dyr sulte. Henning maatte sætte sig ned paa en høibundt, han blev saa rar og kaldsvett. Sytti kroner og saa stor gjæld. Han nødtes ty til spareskillingerne for at klarere for sig. I vinduskarmen laa de syv tikronene side om side. Da kom en liten solstraale ind gjennem ruten og danset bortover pengesedlene . . . . men Henning Enarsa blev sittende med hodet i hændene og stirre ned i staldgulvet. Hans graa ørskjæg stod ut mellem de digre stutte fingrer.

Han blev fattigere og ældre for hver tid.

Henning Enarsa sat paa høibundten med hodet i hændene og stirret paa sit lange liv . . . aar efter aar ruslet forbi, de første aarene var

mest bare vaar-aar med sol og blommer og lyse urofyldte dager og nætter . . . . men saa kom aar med sommerens ro og arbeide for ho Sigrid og de smaa . . . saa kom aar med stutt sommer og lang høst . . . . og saa kom aar med lange endeløse vintrer og haapløs strid med armod og skuld til Per og til Paal . . . . Han rettet sig op og vendte ansigtet mot vinduet. „Nei, sjaa sola! Ho kjem aa vil sjaa kær mange pæng 'n Henning Enarsa har!“ satte han i og smilte mot solskinnet i ruten. Henning blev saa let tilsinds, for det var som den velsignede solen lyste op inde i bringen hans og. Han mindtes solskinnet i en vinduskarm for mange herrens aar siden. Ved vinduet sat ho Sigrid og holdt Vesle-Ena paa fanget og vinket til ham bak ruten. Nu var Sigrid død. Og Vesle-Ena var stor og hadde Vesle-Henning. I over tyve aar hadde ho Sigrid ligget nede paa kirkegaarden. Han kunde vel ha hat en ny en om han hadde villet, men det hadde været bare vondt at gaa forbi graven hendes med en anden førkje. Jentene var ellers ikke noget tes nu for tiden . . . . til sit bruk var de vel ikke saa værst, men de dugde ikke til at gaa op til alteret sammen med en mand i fuld mundering. Vilde ha blit bare skammen det. Iallefald for en som hadde

været gift med saa stygpent kvindfolk som ho Sigrid var. „Itte aa nævne!“ sa han og slog ut med armen som han puffet tanken unda sig. „Ho var den eneste ho — — —!“

Bakstalddøren gik op, og to mand i side frakker smøg skuttrygget ind. Han saa med en gang det var fant, for et rødt halstørklæ lyste inde i stalden.

„Fola! Fola!“ sa den ene og sprang op i spiltauget til fussgampen. Han blistret og rev op kjæften paa den og jynte paa tændene. „Førlorade tænder!“ mumlet han. „Inte fan!“ svarte han andre, som eide fussgampen.

Henning Enarsa famlet sammen pengesedlene i vinduskarmen og stak dem fort ind i seddelboken, som han bar i inderlommen og med haarkjæde om halsen. Han hadde faat haarkjæden av ho Sigrid. Og flettet av hendes haar var den.

En av fantene tok hundeskindluen av sig og slog sneen av den mot sit ene knæ. „Et hundra og sjutiofem for Brunen!“ forlangte han.

Fremmenfanten pruttet, men han som aatte fussgampen svor og forbandte sig paa at han solgte den ikke en skilling billigere.

Hest i sine bedste aar, det skulde han sværge sin sjæl til helvetets gloende pøl og pine paa. „Hyp, fola!“ Han blistret og skræmte

dyret op med rop og fakter. „Hypp, hypp, fola!“ Og det magre øket blev ræd og steilet sky i spiltauget. „Hypp, hypp! Er det inte en spræk hest?“ Han tok sig en pris snus.

Han med det brandete halstørklæ flirte underfundig. Alle djævelske hestehandlerknep kjendte han ut og ind, for det hadde hørt med til barnelærdommen hans.

. . . En utmagret skottgamp var det, som snaut vilde hangle gjennem vinteren. Tampen utrettet ellers store ting. Han bød paa hesten likevel, og fussen stod litt og skumlet.

Hestene môl havre — anden lyd var det ikke i stalden, og Henning Enarsa stødde sig mot dørkarmen, mens han alvorsam strøk en svovelstikke over laaret. „Jøss for synd!“ Gampen kom ut paa veien nu, skamskodd og mager som den var. Henning fik næsten vondt for bringen. Øvrigheten burde forby den slags fremfærd. Han skjønte ikke hvad en skulde ha øvrighet for, naar den ikke passet paa. Han klemte igjen lokket paa pipen og gjorde sig ærend borttil dem for at høre. Handelen gik ilaas. Grampraklet blev leiet ut i skjulet. Og det var forsyne ham, som de kom leiende med en sagkrak gjennem stalddøren. Vondt og ømt trødde den, og den ene bakfoten var stiv som en jernkrok at se til.

Hesten vilde ikke ut, men fik et rapp av grimtømmen, saa den hoppet paa tre ben over dørstokken.

Henning Enarsa fulgte efter.

Under stygge fakter og blistring spændtes fussgampen for slæden. Henning stod i skjuldørgløtten med tommelfingrene stukket ind i armstaupene paa skindvesten. Hesten snudde sit store magre hode mot ham og homret.

Men fussen rykket illt i tømmerne ... for den slags halvdaue gamper maatte en ta hardt, om en skulde komme av flækken med dem. „Hypp! Hypp! for fan!" Støl og vetskræmt reiste fussgampen sig paa de vonde bakføttene, og øinene paa den blev saa store og blanke under totten, det var som den prøvde at se opover mot skjuldøren, der Henning endda stod. „Hypp, fola!" Fanten svingte sig som paa staalfjærer op i slæden, svepen ulte i luften, og hesten satte dødsræd avsted i tvihop sørover fjeldet. Og fantene vinket med luen til de som stod igjen utenfor Stenberget, mens hans brandete halsetørklæsnipper flagret i snoen.

„Jeg tøl itte sjaa paa det der!" sa Henning Enarsa. Han tørket sig i øinene med trøiærmet. Skjælvende i mundvikene stak han pipen ned i vestlommen. Saa gik han uten at si mer ret ind i stalden og tok ut gragampen sin.

„Kerr du skal helst, du?“ spurte Bærje Orsa.

„Raker dig itte, din kroksyl!“ svarte Henning. Han spændte for.

„Nei! Nei!“ sa Bærje Orsa bare. Han var en boklært mand, og det var hans pligt at bære over med alle som stod under ham i stand og dannelse.

— — —

I kveldingen kom Henning Enarsa kjørende opover igjen. Han hadde laushest med. Henning hadde naadd igjen fanten nedi Bakkalien, og han hadde kjøpt fussgampen av ham. Henning hadde maattet punge ut til sidste skilling han eide. Han aatte ikke kongens mynt igjen.

Henning kjørte langsomt. Jerndròttene paa skjækene singlet og sang i snekulden. Slæden sjanglet ut fra den ene veikanten til den andre paa den harde og smale vinterveien. Henning Enarsa sat stur paa høisækken oppe i karmen og grundet. Nu visste han ikke sin arme raad, pengelæns og fuld av gjæld. Hele den lange vinteren vilde gaa med, før han tjente ind igjen utlægget paa fussgampen. Fik han helsen, og velsignelsen lagdes til, gik det vel dette ogsaa. Var nu fuld arbeidskar endda. Han smattet paa hestene.

Midnattesleite leiet Henning fussgampen